

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Näyttelyjulkaisun toimitustyö

Case: *Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter*

Kiika Sarpola

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

5 / 2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kiika Sarpola	Sivumäärä 62 ja 3 liitesivua
Työn nimi Näyttelyjulkaisun toimitustyö – Case: <i>Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter</i>	
Ohjaava(t) opettaja(t) Arto Lindholm, Jyrki Simovaara	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Humanistinen ammattikorkeakoulu, Tuhkaa ja timantteja -hanke / Päivi Ruutiainen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli toimittaa <i>Tuhkaa ja timantteja</i> -nimisen korutaide näyttelyn näyttelyjulkaisu. <i>Tuhkaa ja timantteja</i> oli Humanistisen ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehitys ja innovaatiohanke ja osa World Design Capital Helsinki 2012 -vuoden tapahtumia. Kyseessä oli Suomessa ja Ruotsissa kiertänyt kuratoitu nykykorunäyttely, joka esitteli 18 suomalaisen korutaiteilijan nykykoruteoksia.</p> <p>Opinnäytetyön merkitys nousee nykykorun ja korutaiteen asemasta Suomessa. Korutaide on taiteenalana verrattain nuori ja sen asema taiteen kentällä on marginaalinen. Nykykoru koetaan vaikeaksi ymmärtää. Korutaidetta on esitelty ja esitellään Suomessa harvoin ja suurella yleisöllä on ollut vain harvakseltaan mahdollisuuksia nähdä korutaidetta. Korutaiteilijat kokevat myös itse yleisön löytämisen vaikeaksi ja tuntevat yleisön olevan vieraantuneita korutaidealasta. Nykykorun tekijöiden ja korujen ostajien on vaikea kohdata ja siksi korutaiteen markkinat ovat kehittymättömät.</p> <p>Opinnäytetyön produktina valmistunut <i>Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter</i> -näyttelyjulkaisu esittelee näyttelyyn valitut taiteilijat ja teokset sekä suomeksi että ruotsiksi. Tavoitteena oli toimittaa näyttelyjulkaisusta teos, joka esittelee nykykorua helposti ymmärrettävällä tavalla. Julkaisun avulla haluttiin tuoda esille korujen taustalla olevia tarinoita, kertoa niiden syntyyn vaikuttaneista syistä ja avata korujen tekemisen motiiveja. Julkaisun tavoitteena oli lisätä tietoutta ja ymmärrystä nykykorusta. Tavoitteena oli myös lisätä nykykorun näkyvyyttä ja parantaa korutaiteen tunnettuutta. Julkaisun avulla haluttiin vahvistaa nykykorun asemaa omana taiteenalanaan.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan, toteutuiko julkaisu sellaisena, että sille asetetut tavoitteet täyttyivät. Opinnäytetyössä kuvataan julkaisun toimitusprosessi pääpiirteittäin ja perustellaan tehdyt valinnat. Työssä kuvataan lisäksi julkaisun levitystä, myyntiä ja markkinointia. Näyttelyn taiteilijoille tehdyn palautekyselyn, myyntitulosten sekä medianäkyvyyden valossa pohditaan onnistuiko valmis julkaisu edistämään nykykorun tunnettuutta ja oliko se hyödyksi korutaiteilijoille.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä on käytetty lähdekirjallisuutena yleisesti kirjojen kustannustoimintaan sekä erityisesti tietokirjojen toimittamiseen liittyvää kirjallisuutta. Koska erityisesti näyttelyjulkaisujen toimittamisesta ei ole saatavilla kirjallisuutta, opinnäytetyön tavoitteena oli lisäksi, että se hyödyttäisi muita vastaavanlaisen näyttelyjulkaisun toimitustyötä tekeviä.</p>	
Asiasanat julkaisut, näyttelyjulkaisut, toimitustyö, näyttely, taidenäyttely, korutaide, nykykoru	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Cultural Management

ABSTRACT

Author Kiika Sarpola	Number of Pages 62 and 3 attachment pages
Title Editing an Art Exhibition Catalogue – Case: <i>Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter</i>	
Supervisor(s) Arto Lindholm, Jyrki Simovaara	
Subscriber and/or Mentor Humak University of Applied Sciences, Tuhkaa ja Timantteja project / Päivi Ruutiainen	
Abstract <p>The aim of this thesis was to edit and publish an exhibition catalogue for a contemporary jewellery exhibition called Tuhkaa ja timantteja (Ashes and diamonds). Tuhkaa ja timantteja was a research, development and innovation project of Humak University of Applied Sciences and it was also part of World Design Capital Helsinki 2012 program. The curated contemporary jewellery exhibition presented the works of 18 Finnish jewellery artists' and toured both in Finland and Sweden.</p> <p>The importance of this thesis arises from the current status of contemporary jewellery and jewellery art in Finland. The history of jewellery art as an art form is relatively short, and its position in the art field is marginal. Contemporary jewellery is perceived obscure and difficult to understand. Jewellery art has been and is showcased rarely in Finland and there have only been few possibilities for the general public to see it. Jewellery artists themselves also feel that it's difficult to find audiences and that the audience is estranged from the jewellery art field. The possibilities for the artists and the buyers to meet are scarce. Therefore the contemporary jewellery market is undeveloped.</p> <p>The practical output of this thesis was the exhibition catalogue <i>Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter</i>, which presents the artists and their works selected to the exhibition. The catalogue was produced bilingual and contains all the texts in Finnish and in Swedish. The objective of the editing process was to create a piece that would exhibit contemporary jewellery in an easy-to-understand manner. The aim was to highlight the stories behind the jewellery, the reasons for their existence and explain the artists' motives. Another purpose of the publication was to increase knowledge of contemporary jewellery and to make it more widely known to general public. The objective was to better establish contemporary jewellery as an independent art form.</p> <p>In this thesis the aim is to examine whether the publication was produced in a manner that would meet the objectives set for it. The thesis includes a description of the editing process and states reasons behind the different choices made during the process. The thesis also describes the distribution, sales and marketing of the publication. Feedback questionnaire for the artists, sales results and an analysis of the media coverage have been used to evaluate if the publication managed to benefit the artists and the jewellery art field.</p> <p>The source literature includes books related to publishing in general and particularly to publishing non-fiction. Due to the lack of literature related to exhibition catalogues, an additional objective of this thesis was to serve as a point of reference for anyone carrying out similar editing and publication tasks.</p>	
Keywords publications, exhibition catalogues, publishing, editing, art exhibitions, contemporary jewellery, jewellery art	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Korutaide on marginaalissa	5
1.2 Tuhkaa ja timantteja -hanke	11
1.3 Näyttelyluettelon tarve	14
1.4 Opinnäytetyön tavoitteet	17
2 TUHKAA JA TIMANTTEJA -JULKAISUN TOIMITUSTYÖ	19
2.1 Toimitustyön aloitus	21
2.2 Kustantaja ja kustannuspäätös	23
2.3 Julkaisun tekstit	25
2.4 Ulkoasu	29
2.5 Levitys, myynti ja markkinointi	34
3 KOKEMUKSET TUHKAA JA TIMANTTEJA -JULKAISUSTA	37
3.1 Toimitusprosessin onnistuminen	37
3.2 Taiteilijoille tehdyn palautekyselyn tulokset	39
3.3 Myyntitulokset	41
3.4 Medianäkyvyys	45
4 ARVIOINTIA JA POHDINTAA	46
4.1 Tavoitteiden saavuttaminen	48
4.2 Näyttelyjulkaisujen tulevaisuudesta	53
LÄHTEET	59
LIITTEET	63

1 JOHDANTO

Kun olen kertonut ihmisille opinnäytetyöni aiheen liittyvän korutaiteeseen, ensimmäisenä kuuntelijan kasvoille on aina noussut ihmetys. Tämä hämmästyneisyys on liittynyt useimmiten siihen, että kuulija ei ole varma siitä mitä korutaide on. Sanaparista korutaide on helppo ymmärtää sanat *koru* ja *taide*, mutta silti kuulija ei ole pystynyt muodostamaan heti mielikuvaa siitä mitä korutaide on. Kun keskustelu on jatkunut, on käynyt ilmi, että keskustelukumppani ei ehkä koskaan ole nähnyt (tai ainakaan ole tiedostanut nähneensä) korutaideteosta, ja tarkemmin ajateltuna ei edes ole tullut ajatelleeksi, että korut voisivat myös olla taidetta.

Opinnäytetyötäni tehdessäni olen ottanut tavaksi vastata kysymykseen, että korutaide tarkoittaa sellaisia koruja, joita ei ole tehty vain kauniiksi koristeiksi vaan ne on tarkoitettu taiteeksi. Olen selittänyt, että korutaiteessa esimerkiksi käytetyt materiaalit, tekniikat ja aiheet eroavat perinteisestä korusta. Kullan ja jalokivien sijaan korutaide tai nykykoru voi saada muotonsa jopa arkisista materiaaleista kuten autonrenkaiden kumista, puuvillalangasta tai vanerista. Vaikka korutaideteokset, kuten perinteisemmätkin korut, ovat usein tarkoitettu päälle puettaviksi, niiden ei kuitenkaan ole tarkoitus olla pelkkä koriste. Verrattuna perinteisiin kulta- tai hopeakoruihin korutaiteesta on löydettävissä tietty syvempi ulottuvuus, joka liittyy korujen aiheisiin, tekotapaan, materiaaleihin tai korun lopulliseen muotoon. Kuten taiteen yleensäkin, myös korutaiteen tarkoitus on herättää katsojassaan tai kantajassaan monenlaisia tunteita, olkoon sitten vaikka hämmästyä. Siinä mielessä selityksiäni kuuntelevan henkilön kummastelu onkin ihan tarkoituksenmukaista. Opinnäytetyöni kannalta ihmetys on kuitenkin vielä merkityksellisempää. Kummastelu siitä, mitä korutaide on, muodostaa samalla sen syyn, miksi opinnäytetyöni on tärkeä.

1.1 Korutaide on marginaalissa

Korutaiteesta puhuttaessa käytössä on monenlaisia eri termejä, joilla pyritään kuvaamaan kunkin korutyypin erityisyyttä tai leimallisia ominaisuuksia. Esimerkiksi nykykoru terminä rinnastuu nykytaiteeseen. Sen englanninkielinen käännös on *con-*

temporary jewellery, vastaavasti kuin nykytaide on englanniksi *contemporary art*. Muita taiteellista lähtökohdista tehdyistä koruista käytettyjä englanninkielisiä termejä ovat esimerkiksi *art jewellery* (korutaide), *research jewellery* (kuvaa taiteellisen prosessin tutkivaa lähestymistapaa), *studio jewellery* (viittaa siihen missä ja miten koru on tehty, toisin sanoen yksin, studiossa), *jewellery design* (korumuotoilu) tai *author jewellery* (viittaa tekijänsä tunnistettavaan kädenjälkeen) (den Besten 2011). Kaikki edellä mainitut termit pyrkivät kuvaamaan erilaisten korutyyppeiden ominaisia piirteitä tai niiden tekemisen lähtökohtia. Yhteistä niille on se, että ne viittaavat sellaisiin koruihin, joita ei ole tehty vain kaupallisista lähtökohdista, vaan niiden tekemistä ohjaa luovempi ja taiteellisempi lähestymistapa. Tässä työssä en kuitenkaan ota tämän enempää kantaa termien sisältöön, vaan käytän esimerkiksi termejä korutaide, taidekoru tai nykykoru samassa merkityksessä tarkoittamaan taiteena tehtyä korua.

Erilaisten ilmiöiden ymmärtämisen kannalta keskeistä näyttää kuitenkin olevan tarve määrittellä niitä. Korutaiteesta tällaista määrittelyä on tehty vähän, ja esimerkiksi Veräjänkorva (2007, 2011), Ruutiainen (2012a, 2012b) ja Holm (2012) viittaavat kaikki samaan korutaiteen määrittelyyn, jonka Karin Bonde Jensen ja Eija Mäkelä ovat kirjoittaneet teokseensa *Suomalainen koru*. Sen mukaan korutaide on nykytaiteen laji, jossa etuliite koru kertoo kaiken olennaisen: yhtäältä se kertoo siitä välineestä tai tekniikasta jolla teos on toteutettu (vrt. *valokuvataide*), toisaalta se antaa viitteitä siitä mittakaavasta, jossa liikutaan (Bonde Jensen & Mäkelä 2003).

Nykykorun tai korutaiteen taide-ulottuvuus tulee korun tekemisen lähtökohdista. Tekemistä ohjaa idea tai ajatus, jolla halutaan vaikkapa kommentoida yhteiskuntaa tai ajan ilmiöitä ja tekotapa tai materiaali valitaan tukemaan tätä ajatusta. Esimerkiksi den Bestenin (2011, 209) mukaan taidekoruissa juuri taide-etuliite tulisi nähdä korujen olemassaolon syynä, joka erottaa ne kaupallisista tai esimerkiksi muotialalla suunnitelluista koruteoksista. Ajateltaessa korujen taiteellista ulottuvuutta taidekoruilla on kuitenkin sellaisia ainutlaatuisia piirteitä, jotka erottavat ne perinteisestä taiteesta. Yksi tällaisia erityispiirteitä on taidekoruihinkin sisältyvä ajatus siitä, että korulla on aina yhteys ihmiseen ja kehoon. Vaikka korutaideteos rinnastuisi muihin taideteoksiin muotojen ja ideoiden tasolla, käyttäjä antaa korulle aina omat merkityksensä joihin tekijä ei voi vaikuttaa (Aurasmaa 1996). Kuten kuvataideteoksella myös korulla on aina tekijä, joka sisällyttää koruun oman viestinsä sekä katselija, joka tulkitsee tätä

viestiä omista lähtökohdistaan. Korutaiteen ajatukseen kuuluu kuitenkin lisäksi korun kantaja (*wearer*), joka muuttaa korun viestiä lisäten siihen omat merkityksensä. (den Besten 2011, 62; Cheung 2006.) Ajatus korun kantajasta kertoo toisesta nykykorun erityispiirteestä. Päälle puettuna korutaidetta on mahdollista kantaa mukanaan ja tehdä näkyväksi myös museoiden, näyttelyiden ja gallerioiden ulkopuolella. (den Besten 2011.) Mahdollisuudet nähdä korutaidetta ovat siksi moninaisemmat kuin perinteisillä taideteoksilla.

Modernin korutaiteen ja nykykorun kehitys omaksi taiteenalakseen ajoittuu toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan. New Yorkin Museum of Modern Art järjesti ensimmäisen korunäyttelynsä Modern Jewelry Design vuonna 1946, joka avasi korutaiteelle tien kohti vapaita kuvataiteita. (Aav 2012.) 1960-luvulla Euroopassa korutaiteessa siirryttiin ei-esittäviin aiheisiin ja irti klassisista, luontoa imitoivista muodoista kohti korujen teosluonnetta ja itsenäistä, vapaata, taiteellista ilmaisua. Perinteisten materiaalien (kulta, hopea, jalokivet) arvosidonnaisuutta murrettiin ottamalla käyttöön uusia materiaaleja kuten muovia tai epäjaloja kiviä. Korujen taidestatusta ryhdyttiin korostamaan esittämällä korut gallerioissa tai teoksina valokuvissa. Korutaide lähestyi näin vapaan taiteen luomuksia. (Ikonen 2004.) Nykyisenlaiseksi erilaisia ilmiöitä kuvaavaksi taiteelliseksi toiminnaksi korutaide onkin kehittynyt viimeisten 40–50 vuoden aikana (den Besten 2011, 15).

Suomessa 1940- ja 1950-luvulla koruja suunnittelivat muutamat taidekäsityön alaan kuulumattomat suunnittelijat (mm. Alvar Aalto), jolloin korut lunastivat taiteellisen asemansa suunnittelijan taitelijaidentiteetin kautta ja korut rinnastettiinkin ajan modernistiseen kuvataiteeseen. Tämä kuvataiteilijoiden tapa työskennellä puhtaasti taiteellisista lähtökohdista loi pohjan korutaiteen kehittymiselle tämän päivän taidemuodoksi. (Aav 2012.) Uudenlaisen modernin korun rajapyykkinä pidetään vuonna 1958 Artekissa järjestettyä näyttelyä, johon osallistui Bertel Gardberg, Elis Kauppi, Börje Rajalin ja Eero Rislakki (Ikonen 2004; Aav 2012). 1960-luvulle oli tyypillistä, että rajat taidekäsityön ja taiteen välillä murenivat. Suomessa työskenteli 1960-luvulta lähtien koruntekijöitä, jotka omaa linjaansa etsiessään irtautuivat traditiosta ja työskentelivät perinteestä poikkeavin materiaalein ja keinoin. Modernissa korutaiteessa painotettiin luonnosta löytyvien materiaalien arvokkuutta (Aav 2012; Ruutiainen 2012a.) Sittemmin korutaiteilijoiden keskuudessa tuli suosituksi erilaisten materiaalien yhdistely ja

uusiokäyttö. Kokeellinen koru onkin saavuttanut Suomessa monimuotoisuutensa vasta 1990-luvulla. (Aav 2012, 196.)

Taiteenalana korutaide on siis verrattain nuori, mikä heijastuu sen asemaan suhteessa muihin taiteenaloihin. Korutaide ei ole ehtinyt saavuttaa vankkaa asemaa omana taiteenalanaan, vaan keskustelijasta tai kirjoittajasta riippuen korutaidetta on soviteltu yhtäältä osaksi taidekäsityön kenttää, toisaalta sille on haettu paikkaa nykytaiteen kaverina kuvataiteen kentältä. (Ruutiainen 2012a) Esimerkiksi Petteri Ikonen on väitöskirjassaan määritellyt korutaiteen osaksi taideteollisuuden ja kuvataiteiden väli- maastoon syntynyttä taidekäsityön kenttää. Hänelle keskeistä on erottaa korutaide esimerkiksi korumuotoilusta, jonka lähtökohdat ovat kaupalliset, kun taas korutaiteen lähtökohdat ovat taiteelliset. (Ikonen 2004, 36–37.) Vastaavasti Veräjänkorva tuo raportissaan korutaiteen esille yhtenä taidekäsityön alueena, jossa on viime vuosikymmenien aikana selkeästi erottunut nykytaidetta lähestyvä ja sitä oleva suuntaus. (Veräjänkorva 2007, 19–21.) Korutaideteosten monenlaisten ilmentymien vuoksi sitä on verrattu myös valokuvataiteeseen, veistotaiteeseen ja muotoiluun (Ruutiainen 2012a). Vaikka Kalha (2003, 143) on todennut, että korutaiteen marginaalisuus riippuu siitä miltä kantilta asiaa katsotaan, esimerkiksi Ruutiaisen (2012a) mukaan korutaide näyttäisi kuitenkin edelleen olevan marginaalissa.

Marginaalisuudesta johtuen korutaiteen ongelmat ovat samoja kuin taidekäsityön alalla laajemminkin. Taiteellisella sektorilla on pula näyttelyistä ja gallerioista, jotka esittelevät nimenomaan taideteollista taidetta. Tämän vuoksi taidekäsityötuotteiden kuten korujen jalkautuminen kuluttajien luo on ongelmallista. (Veräjänkorva 2007, 50.) Korutaidetta on esitelty ja esitellään Suomessa harvoin eikä ns. suurella yleisöllä ole ollut montaa mahdollisuutta nähdä korutaidetta. Esimerkiksi vuonna 1996 Porvoon Taidehallissa pidetty Suomalainen koru -näyttely esitteli nimensä mukaisesti suomalaista korutaidetta samoin kuin seuraajansa Suomalainen koru 2 (1998) ja Suomalainen koru 3 (2001). Jokainen Suomalainen koru -katselmussarjan näyttelyistä myös kiersi muissa museoissa (Bonde Jensen & Mäkelä 2003). Etelä-Karjalan museossa 2003 pidetty kansainvälinen korutaiteen näyttely Koru 1 esitteli eurooppalaista, myös suomalaista, korutaidetta. Sittemmin triennaaliksi muotoutunut katselmus on esitellyt kansainvälistä korutaidetta Etelä-Karjalan taidemuseossa 2006 (Koru 2) ja Imatran taidemuseossa 2009 (Koru 3). Viimeisin näyttely Koru 4 järjestettiin

Imatran taidemuseossa loppuvuodesta 2012. Gallerioista nykykorua on esitellyt Galleria Johan S. sekä toiminnan jo lopettanut Galleria Norsu. Suomessa ei kuitenkaan ole yhtään vain korutaiteen esittelyyn keskittyntä galleriaa, toisin kuin ulkomailla.

Designmuseossa korutaidetta on ollut esillä osana muita näyttelykokonaisuuksia joi-takin kertoja, joskaan puhtaasti suomalaista nykykorua ei kertaakaan. Museon näyt-telypolitiikka on saanut osakseen kritiikkiä nykytaidekäsityön ja taideteollisen alan nykytaiteen näkymisen puutteesta. Esimerkiksi silloisen Etelä-Karjalan ammattikor-keakoulun korumuotoilun osaston yliopettaja opettaja Eija Mustosen mukaan (Verä-jänkorva 2007, 43) Designmuseon tietämys korutaiteesta on suppea eikä suomalai-nen korutaide ole tullut laajasti esiin museon toiminnassa. Kommentin jälkeen muse-ossa on ollut vuonna 2009 esillä Suomalainen koru 1600–2009 -näyttely, vaikka on huomattava, ettei tämäkään näyttely keskittynyt pelkästään korutaiteeseen tai nyky-koruun. Maailmanlaajuisesti löytyy useitakin museoita, joiden kokoelmiin kuuluu koru-taidetta (den Besten 2011, 218), mutta näissäkään museoissa sitä ei ole näytillä py-syvästi tai sitä esitellään vain pieni otos. Koska korutaiteen asema ei ole siinä määrin vakiintunut kuin esimerkiksi kuvataiteen, korutaiteen esittely jää riippuvaiseksi kuraat-toreiden ja museoiden johtajien mielenoikuista ja halusta esitellä sitä (den Besten 2011).

Korutaidealan kehittymättömyys ja lyhyt historia vaikuttavat myös siihen, että korutai-teen markkinat eivät ole vielä kehittyneet. Tilanne on näennäisesti hyvä esimerkiksi korutaiteen keräilijöiden kannalta, koska tarjontaa on paljon ja keräilijöitä vähän. Silti, vaikka korutaide olisi henkilön kiinnostuksen kohteena ja intohimona, on nähtävä pal-jon vaivaa nähdäkseen korutaidetta Suomessa. Lars ja Helena Pahlman ovat harvo-ja, elleivät ainoita, korutaiteen keräilijöitä Suomessa. He ovat kokeneet, että nykyko-run tekijöitä on vaikea löytää ja keräilijän ja myyjän on vaikea kohdata. Lars Pahlman mainitsee helsinkiläisistä gallerioista edellä mainitut Galleria Norsun sekä galleria Johan S:n paikoiksi, joissa korutaidetta on ollut mahdollista nähdä ja ostaa. Näistä kumpikaan ei kuitenkaan ole yksinomaan nykykoruun erikoistunut. Sittemmin jo lo-pettanut Galleria Norsu esitteli koko taidekäsityön skaalaa ja Johan S:llä on vuodes-sa muutamia korunäyttelyitä muiden näyttelyiden ohella. Pahlmanit kertovatkin osta-vansa korut suoraan taiteilijoilta tai ulkomaisista gallerioista. (Designmuseo 2012,

266–288.) Kaupankäyntiä ei tapahdu myöskään huutokaupoissa, joissa taidekoruja on toistaiseksi myyty vain vähän (den Besten 2011, 212).

Korutaiteen markkinoiden kehittymisen kannalta kaupankäynnin vilkastuminen olisi oleellista. Vähäisten myyntipaikkojen ja ostomahdollisuuksien lisäksi korutaidealan haasteena on se, että teosten hinnanmäärittely on vaikeaa. Käytetyt materiaalit saattavat olla hyvinkin halpoja, ja hinnat voivat siksi jäädä kauaksi perinteisistä timanttiai kultakoruista. Korutaiteen tekijät ovat myös verrattain tuntemattomia, mikä myös näkyy teosten hinnoissa. Markkinat kohentuvat todennäköisesti vasta sitten kun ensimmäiset korutaiteen pioneerit kehittyvät ajan saatossa klassikoiksi ja heidän työnsä arvo nousee. (den Besten 2011, 212–219.)

Korutaiteilijat itse ovat yhtä lailla kokeneet yleisön löytämisen hankalaksi. Mikko Holmin pro gradu -tutkielmasta käy ilmi, että korutaiteilijat kokevat yleisön olevan vieraantuneita alasta. Yleisöllä on tarve ymmärtää korutaidetta, mutta yhteisen kielen ja selkeiden termien puuttumisen vuoksi yleisön ja korutaiteilijoiden teosten välille syntyy kuilu, koska taiteilijoista tuntuu, etteivät he osaa vastata yleisön esittämiin kysymyksiin. Yleisön vieraantuminen puolestaan johtaa siihen, että ihmiset eivät osta korutaidetta, eivät kannata sitä päällään eikä koru siksi pääse esille sille ominaisimmassa paikassa eli ihmisen keholla. Tällä puolestaan on vaikutusta korutaiteilijoiden työskentelyyn ja toimeentuloon. (Holm 2012, 39–41.)

Koska korutaiteen näyttelyitä järjestetään vähän, korutaide ei ole esillä myöskään julkisessa keskustelussa. Ylipäänsä taideteollisen alan nykytaiteesta on kirjoitettu taide- ja muotoilulehdissä vähän, ja näyttelykriittikien määrä esimerkiksi Helsingin Sanomissa on vähentynyt. Veräjänkorva toteaa, että Suomessa ei ole varsinaista taidekäsityöalan julkaisua, joka toimisi alan puolestapuhujana. Julkinen kirjoittamattomuus ja puhumattomuus vaikuttavat osaltaan taiteilijoiden toimenkuvaan ja mahdollisuuksiin tienata työllään. Monipuolisella julkisella näkyvyydellä kuluttajien ja taiteesta kiinnostuneen yleisön tietoisuutta alasta voitaisiin lisätä. (Veräjänkorva 2007, 51.) Korutaiteen tunnettuuden lisäämiseksi tekee työtä esimerkiksi vuonna 2005 perustettu Korutaideyhdistys ry. Yhdistys pyrkii edistämään nykykorua taiteena ja muotoiluna Suomessa muun muassa järjestämällä näyttelyitä, esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia sekä tiedottamalla alan tapahtumista. (Korutaideyhdistys ry 2011.) Ilman

korutaiteeseen erikoistunutta galleriaa nykykorua kuitenkin nähdään harvoin, ja ala pysyy tuntemattomana taidemuotona. Moni suomalainen korutaiteilija onkin tunnetumpi kansainvälisesti kuin kotimaassa. Suomalainen nykykorun tekijäkunta toimii kansainvälisesti järjestämällä omia näyttelyitä tai osallistumalla kansainvälisiin yhteisnäyttelyihin tai messuille. (Ruutiainen 2010.)

1.2 Tuhkaa ja timantteja -hanke

Nykytaiteen tapaan myös korutaide hämmentää katsojaa ja kaipaa tulkintaa avautukseen (Aav 2012, 197). Nykytaiteenkin on vaikea tavoittaa ihmisiä, sillä ihmismielen ymmärrys asioista kulkee aina 30 tai 60 vuotta ajasta jäljessä, ja kulloinenkin taide hyväksytään vasta jälkiviiveellä (Designmuseo 2012, 266–267). Kuten edellä on todettu, korutaide ja nykykoru on monille ihmisille vaikea ymmärtää, eikä siitä puhuminen useinkaan synnytä kuulijoissa minkäänlaisia mielikuvia ilman että käsitettä selittää.

Tuhkaa ja timantteja -hankkeen tavoitteena oli vastata siihen edellä esitettyyn haasteeseen, että korutaidetta on harvoin nähtävillä ja taidemuotona se on siksi monelle tuntematon tai vieras. Näyttelyyn haettiin avoimen haun kautta uutta, 2000-luvulla tehtyä suomalaista nykykorua ja korutaidetta. Tuhkaa ja timantteja -hankkeen tavoitteena oli luoda korutaiteilijoille mahdollisuus esitellä töitään ja siten edistää nykykorun markkinoita. Tarkoituksena oli esitellä tätä uutta suomalaista nykykorutaidetta paitsi kansallisesti myös pohjoismaisesti. Hankkeen lähtökohtana oli lisäksi, että nykykorua saataisiin tuotua lähemmäksi ihmisten arkea ja tarjottua ihmisille mahdollisuus ostaa korutaiteilijoiden töitä. Näitä mahdollisuuksia ylipäänsä nähdä korutaidetta ja tutustua nykykoruun taiteenalana toteutettiin kiertävän näyttelyn, pop up-kaupan ja näyttelyjulkaisun avulla. Hankkeen yhtenä tärkeänä tavoitteena oli pyrkiä edellä mainituilla tavoilla edistää korutaiteen näkyvyyttä ja tunnettuutta.

Teollisen muotoilun maailmanjärjestö Icsid (International Council of Societies of Industrial Design) myöntää World Design Capital -nimityksen joka toinen vuosi yhdelle kaupungille maailmassa tunnustuksena esimerkillisestä designin hyödyntämisestä kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen välineenä (World Design Capital

2013). Vuonna 2012 Helsinki oli valittu maailman designpääkaupungiksi yhdessä Espoon, Vantaan, Kauniaisten ja Lahden kanssa. Tuhkaa ja timantteja -hanketta haettiin osaksi Helsingin designpääkaupunkivuoden ohjelmaa. Päätös World Design Capital Helsinki 2012 (lyhyesti WDC) -vuoden ohjelmaan hyväksymisestä varmistui elokuussa 2011. Tuhkaa ja timantteja -hankkeen tavoitteet WDC-hankesopimuksessa olivat seuraavat:

- Suomalaisen korutaiteen näkyvyyden ja tunnettuuden edistäminen kotimaassa ja kansainvälisesti
- Nykykorun monitahoisista merkityksistä tiedottaminen
- Suomalaisen nykykorun markkinointi
- Korutaiteen tuominen arjen rikastuttajaksi
- Näyttelytilaisuuksien mahdollistaminen korutaiteilijoille
- Julkaisukelpoisen aineiston tuottaminen uudenaikaisesta korutaiteesta
- Nykykorun markkinoiden edistäminen

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi hankkeen toimenpiteiksi oli määritelty kuratoidun suomalaisen nykykorun kiertävän näyttelyn järjestäminen, näyttelyyn liittyvät luennot ja esittelyt, näyttelyyn liittyvä julkaisu sekä nykykorun esitleminen uudenaikaisilla tavoilla ja uudenaikaisissa yhteyksissä. Hanke toteutettiin osana Humanistisen ammattikorkeakoulun (lyhyesti Humak) tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa. Hankkeen vetäjänä sekä näyttelyn kuraattorina toimi Humakin lehtori Päivi Ruutiainen. Hankkeen toteuttajina olivat Ruutiaisen lisäksi Kauniaisten kampuksen kulttuurituotannon opiskelijat Laura Läntinen, Mari Numminen, Kaisa Rapanen, Kiika Sarpola, Reetta Turtiainen ja Maria Vähänikkilä. Hanke toteutettiin yhteistyössä Saimaan ammattikorkeakoulun sekä Korutaideyhdistys ry:n kanssa. Näiden lisäksi tehtiin yhteistyötä esimerkiksi Lahden ammattikorkeakoulun kanssa.

Näyttelyyn haettiin erityisesti taiteena tehtävää 2000-luvulla valmistunutta korua. Hakukriteerit määrittelivät, että näyttelyyn ei voinut tarjota opinnäytetöitä eikä sellaisia töitä, jotka on tehty ohjatuksi. Näyttelyyn tarjottavien töiden kokoa, muotoa, tekniikkaa tai materiaalia ei rajattu ja hakijana saattoi olla yksittäinen henkilö, työpari tai työryhmä. Kukaan hakija sai tarjota näyttelyyn yhteensä viisi työtä. Avoin haku näyttelyyn to-

teutettiin 1.11–31.12.2011. Hakemuksia saatiin yhteensä 60 hakijalta yli 200 teoksesta.

Näyttelyn jury koostui korutaiteen asiantuntijoista. Siihen kuuluivat korutaiteilija Nelli Tanner, galleristi Sofia Björkman sekä Tuhkaa ja timantteja -hankkeen kuraattori Päivi Ruutiainen. Jury kokoontui ja taiteilijavalinnat tehtiin tammikuussa 2012. Näyttelyyn valittiin yhteensä 18 taiteilijaa: Ulla Ahola, Clarice Finell, Elli Hukka, Helena Lehtinen, Eero Lintusaari, Kaisa Logren, Mia Maljojoki, Veera Metso, Eija Mustonen, Kati Nulpponen, Maria Nuutinen, Ari Pyörälä, Tiina Rajakallio, Anna Rikkinen, Janna Syvänoja, Terhi Tolvanen, Tarja Tuupanen sekä Elo Uibokand.

Suunnitelman mukaan näyttelyä haluttiin esitellä myös pohjoismaissa. Tukholmalainen Galleria Platina valikoitui luontevaksi näyttelypaikaksi, koska se on toiminut pitkään korugalleriana. Keskusteluja käytiin myös tanskalaisten gallerioiden kanssa, mutta ne eivät johtaneet yhteistyöhön. Kotimaassa näyttely haluttiin luonnollisesti esiin johonkin WDC Helsinki 2012 -ohjelman kaupunkiin. Näistä Lahti ja siellä varta vasten designpääkaupunkivuodeksi avattu Muotohuoltamo tarjosi näyttelylle sopivat puitteet. Näyttelyn saamiseksi esille esimerkiksi Kauniaisissa (jossa sijaitsee myös Humakin kampus) keskusteltiin, mutta kaupungista ei löytynyt sopivaa valvottua näyttelytilaa. Alun perin näyttelyn piti olla esillä myös Helsingissä Galleria Norsussa, mutta galleria lopetti toimintansa, eikä tämä suunnitelma toteutunut. Näyttelypaikkakunniksi valikoitui lisäksi Lappeenranta, koska tiedossa oli, että Imatralla järjestettiin loka-joulukuussa kansainvälinen korukatselmus Koru 4. Imatran Koru 4 -tapahtuman tiedettiin houkuttelevan seudulle normaalia enemmän kotimaista ja ennen kaikkea kansainvälistä korutaiteesta kiinnostunutta yleisöä. Järjestämällä Tuhkaa ja timantteja -näyttely samaan aikaan Lappeenrannassa haluttiin tavoitella yhteistyöetuja. Näyttelykierroksi varmistui siis Tukholman Galleria Platina 31.8.–22.9.2012, Lahden Muotohuoltamo 3.10.–24.10.2012 sekä Lappeenrannan Galleria Pihatto 30.10.–25.11.2012. Myöhemmin varmistui, että näyttelystä saatiin esiteltävä suppeampi otos myös Helsingissä WDC Studiossa 7.–16.6.2012 ennen syksyn varsinaista näyttelykiertoa. Näyttelyn oheistapahtumina järjestettiin korutyöpaja Lahden Muotohuoltamolla 3.2. sekä pop-up -kauppa Lahdessa korutaiteilija Helena Lehtisen työhuoneella designpääkaupunki-ilonloppuna 3.–4.2.2012. Hankkeen kotisivut löytyvät osoitteesta www.tuhkaajatimantteja.fi.

1.3 Näyttelyluettelon tarve

Tuhkaa ja timantteja -hankkeen tavoittelemaa nykykorun julkisuutta, tunnettuuden kasvua ja korutaiteen tuomista lähemmäksi ihmisten arkea tavoiteltiin myös näyttelyjulkaisun avulla. Näyttelyjulkaisujen tai näyttelyluetteloiden tarkoituksena on tallentaa tietoa (taide)näyttelyissä esillä olleista teoksista, esitellä niitä kuvin ja aihetta kartoittavin tekstein. Tekstien kirjoittajina ovat yleensä esimerkiksi näyttelyn kuraattori, aiheen tuntevat tutkijat tai muut alan asiantuntijat. Näyttelyjulkaisun teksti ja muu sisältö voivat esimerkiksi ryhmänäyttelyn osalta kertoa siitä kokonaisuudesta, jonka yksittäiset teokset muodostavat ja auttaa hahmottamaan sen kontekstin, johon näyttely liittyy.

Taidenäyttelyiden luonteeseen kuuluu, että ne ovat väliaikaisia, vain tietyn aikaa esillä olevia ja sellaisenaan katoavia. Kun näyttely puretaan, siihen kootut teokset palautuvat taiteilijoille, kokoelmiin tai ne siirtyvät uusille omistajilleen. Näyttely lakkaa olemasta, eikä siihen ole mahdollista palata, ellei sitä ole jossain muodossa tallennettu. Taidenäyttelyn järjestäjä, esimerkiksi kuraattori tai galleristi, kokoaa näyttelystä tietynlaisen kokonaisuuden. Kuraattori päättää näyttelyn aiheesta, millä perustein taiteilijat valitaan, mitä teoksia esitellään ja miten. Kuraattori suodattaa kaikesta tarjolla olevasta taiteesta sellaisen kokonaisuuden, jolla katsoo olevan merkitystä katsojalle ja luo samalla uusia merkityksiä. Näyttelyyn valituista taiteilijoista ja teoksista muodostettu kokonaisuus luo parhaimmillaan uudenlaisen näkökulman aiheeseen. Kuraattorilla esitetylle sisällölle luodaan konteksti. Tästä johtuen näyttelyt ovat itsessään myös uniikkeja taideteoksia, jotka kuitenkin lakkaavat olemasta kun näyttely päättyy.

Näyttelyjulkaisulla on keskeinen rooli taiteilijoiden työn ja heidän teostensa dokumentoinnissa samoin kuin kuraattorin työn ja valintojen tallentamisessa. Julkaisusta jää paitsi taiteilijalle itselleen, myös näyttelyssä kävijöille, ei-kävijöille tai esimerkiksi rahoittajille ja muille yhteistyötahoille pysyvä jälki näyttelyssä esillä olleesta taiteesta. Näyttelyjulkaisu toimii tiedotusvälineenä suurelle yleisölle ja medialle, sekä taiteilijan näkökulmasta esimerkiksi gallerioille ja kertoo taiteilijan aktiivisuudesta sekä uran etenemisestä. Julkaisu tarjoaa myös yleistä tietoa jota on mahdollista hyödyntää alan koulutuksessa.

Taiteen markkinoilla taidetta myytäessä ja ostettaessa teoksista saatavilla olevat taustatiedot vaikuttavat teoksen hinnanmuodostumiseen ja kaupankäynnin onnistumiseen. Taidetta hankittaessa on hyvä selvittää kaikki kyseisestä taiteilijasta löytyvä taustatieto hänen elämänvaiheistaan ja siitä mitkä asiat vaikuttivat teoksen tekemiseen tai yksityiskohtiin. Muun kirjallisuuden ohella näyttelykatalogit ovat olennaisia lähteitä näitä tietoja selvitettäessä. (Laitinen-Laiho 2011, 124–125.) Vaikka Laitinen-Laihon kirja käsittelee perinteisempiä taidemuotoja (kuvataide, veistotaide), on ajatus sovellettavissa myös korutaiteeseen. Näyttelyluettelot kertovat myös osaltaan teoksen alkuperä- ja omistajuushistoriasta. Vaikka korutaiteen asema on marginaalinen ja markkinat vielä kehittymättömät, ei tätä näkökulmaa ole syytä sivuuttaa. Päinvastoin tulisi ajatella että näyttelyssä mukana olleiden teosten ja taiteilijoiden tietojen tallentaminen on merkityksellistä juuri siksi, että korutaiteen markkinoilla olisi mahdollisuus kehittyä. Näyttelyjulkaisu tuo näyttelyyn valittuja tekijöitä esille ja tarjoaa syventävää tietoa esimerkiksi teosten taustalla olevista ideoista.

Tilastoissa taidealan julkaisut kuuluvat tietokirjoihin, joita Suomessa julkaistaan ja luetaan enemmän kuin mitään muuta kirjallisuutta. Tietokirjallisuuden julkaisumääristä on saatavilla tietoa, mutta tilastoja siitä kuinka suuri osa näistä on taidealan kirjoja, on vaikea löytää. Suomen kustannusyhdistys ry:n jäsenistä taidealan kirjoja kustantavat mm. Aalto-yliopiston Aalto ARTS Books (taidekirjat visuaalisen kulttuurin, taidekasvatuksen ja muotoilun eri alueilta), AKATIIMI Tutkimus- ja julkaisupalvelut Oy (taitokulttuurin, muotoilun ja taiteen tutkimukseen tai ammatilliseen osaamiseen perustuva tietokirjallisuus, erityisesti käsityöt ja tekstiilitaide) tai Maahenki Oy (taiteista erityisesti ITE-taide ja ortodoksinen kirkkotaide, myös valokuvaus). Moni etenkin isommista kustantajista (kuten Otava, Gummerus tai WSOY) listaa kustantavansa tietokirjallisuutta, johon epäilemättä sisältyy myös taidealan kirjallisuutta, mutta niiden pääasiallinen toiminta ei ole taidekirjojen kustannus. (Suomen kustannusyhdistys ry 2012.)

Muita taidealan kustantajia on mm. Kustannus Oy Taide, jonka pääomistaja on Suomen Taiteilijaseura ry. Kustantamon perinteisin teos on ollut kuvataiteilijamatrikkeli, jonka lisäksi he kustantavat mm. taideteoreettisia ja taidefilosofisia teoksia, taidealan oppi- ja käsikirjoja, taiteilijakirjoja sekä muuta kuvataidealaan liittyvää kirjallisuutta. Kustannus Oy Taiteen valikoimissa olevista teoksista löytyy jonkun verran taiteilijakir-

joja, mutta ei näyttelyjulkaisuja tai korutaidejulkaisuja. (Kustannus Oy Taide 2012.) Kustannusyhtiön toimialaan kuuluu kirjakustannuksen lisäksi myös Taide-lehti, jossa kuitenkin on kirjoitettu jonkun verran myös nykykorusta. Näyttelyluetteloita tai niihin rinnastettavia katalogeja voivat kustantaa myös esimerkiksi taidegalleriat omien näyttelyidensä yhteydessä. Gallerioiden näyttelytoiminnan yhteydessä tehdyistä katalogeista tai julkaisuista ei kuitenkaan ole saatavilla tilastoja. Koska kustantajan löytäminen voi olla haasteellista, taiteilijoilla on tietysti mahdollisuus kustantaa kirjoja itsestään tai näyttelyistään myös omalla kustannuksellaan. Nykykorun tunnettuuden lisäämiseksi perustettu Korutaideyhdistys ry järjestää näyttelyitä, esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia ja tiedottaa alan tapahtumista, mutta siltäkään ei ole aktiivista kustannustoimintaa. Yhdistys oli Tuhkaa ja timantteja -hankkeen yhteistyökumppani.

Taidealan julkaisujen määrästä museokentällä kertovat Museoviraston kokoamat museotilastot. Tilastoon on koottu museoiden julkaisuista vuoden aikana ilmestyneet ISBN- ja ISSN-numeroidut painetut tai elektroniset julkaisut. Vuonna 2010 museot julkaisivat painettuja taidealan julkaisuja yhteensä 227. Näistä näyttelyjulkaisuja oli 103. Esimerkiksi Designmuseon neljästä julkaisusta vuonna 2010 kolme oli painettuja ja näyttelyjulkaisuja. (Museotilastot 2012.)

Nykykoru ei vielä ole saavuttanut sellaista asemaa, että sitä olisi esitelty kattavasti museoissa, eikä siitä siksi ole tehty näyttelyjulkaisuja museoissa. Ilmiön marginaalisuuden vuoksi suomalaisesta nykykorusta on ylipäänsä olemassa hyvin vähän julkaistua materiaalia. Suomalainen koru -näyttelysarja on koottu kirjaksi 2001. Koru 1, Koru 2 ja Koru 3 -näyttelyistä samoin kuin tuoreimmasta Koru 4 -näyttelystä on koottu näyttelyluettelot. Koru 1-4 -näyttelyt ovat kuitenkin kansainvälisiä korutaiteen katselmuksia ja esittelevät muutakin kuin suomalaista korutaidetta. Designmuseon Suomalainen koru 1600–2009 -näyttelyyn koottuun aineistoon ja tutkimukseen perustuva Koru Suomessa -kirja ilmestyi vastikään vuonna 2012. Julkaisussa on käsitelty nimenomaan suomalaista korua mukaan lukien korutaide sekä nykykoru.

Kuten edellä on todettu, taidealan julkaisutoiminta Suomessa on pientä ja näyttelyjulkaisujen määrä on hyvin vähäinen. Erityisesti nykykorusta tehtyjen julkaisujen määrä viime vuosikymmenien aikana on kahden käden sormilla laskettavissa. Tuhkaa ja timantteja -hankkeen yhteydessä haluttiin varmistaa, että näyttely jatkaa olemassa

oloaan myös päättymisensä jälkeen. Nykykorun asema taiteen kentällä nähtiin niin marginaalisena, että sen näkyvyyttä ja tunnettuutta haluttiin parantaa myös julkaisun keinoin. Tiedossa oli, että nykykoru koetaan vaikeaksi ymmärtää ja sen määrittely onkin vaikeaa. Taiteilijat itsekään eivät aina tiedä miten löytää yleisöä ja miten puhua nykykorusta niin että yleisö ymmärtäisi heidän viestinsä. Julkaisun avulla haluttiin tarjota nykykorusta syvempää tietoa kuin mitä pelkkä näyttely voi tarjota. Näyttelyiden, luentojen, pop up -kaupan ja workshopin rinnalla tehdyllä julkaisulla oli merkittävä asema siksin, että se on hankkeesta ainut osa, joka jää elämään vielä sen jälkeen kun näyttelyt ja muut tapahtumat ovat päättyneet.

1.4 Opinnäytetyön tavoitteet

Kun lähdin mukaan Tuhkaa ja timantteja -hankkeeseen syksyllä 2011, hankkeessa oli siis päätetty tehdä myös näyttelyjulkaisu. Julkaisulle oli määritelty tietyt tavoitteet, jotka perustuivat edellä esitettyyn korutaiteen asemaan Suomessa. Taiteenalana se on monelle vieras ja julkista näkyvyyttä saavutetaan harvoin. Korutaiteesta julkaistuja tekstejä on vain muutamia, ja alan tunnettuus on heikkoa. Tuhkaa ja timantteja -julkaisun avulla haluttiin myös osallistua korutaiteesta käytävään keskusteluun Suomessa ja siten auttaa korutaidealan markkinoita kehittymään.

Sekä nykykoru että julkaisujen toimitustyö olivat itselleni ennestään vieraita. Halusin kuitenkin tarttua tilaisuuteen oppia jotakin uutta, ja toivoin saavani toimittaa näyttelyjulkaisun. Tuhkaa ja timantteja -hankkeen aikana valmistunut ja elokuussa 2012 ilmestynyt kirja *Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter* on opinnäytetyöni produkti.

Julkaisun tavoitteet toimivat tekemisen lähtökohtana toimitustyöhön ryhtyessäni. Julkaisun yhtenä tavoitteena oli toimia suomalaisen nykykorun esittelykeinona Suomessa sekä kansainvälisesti ja edistää nykykorun tunnettuutta. Tavoitteena oli, että korutaiteilijoiden olisi mahdollista hyödyntää julkaisua toimiessaan esimerkiksi Pohjoismaissa. Julkaisua oli tarkoitus levittää hankkeen omien tapahtumien lisäksi erityisesti kansainvälisten gallerioiden käyttöön suomalaisten, ulkomailla työskentelevien korusuunnittelijoiden kautta. Julkaisun toteuttaminen koettiin tarpeelliseksi myös siksi, että se tarjosi mahdollisuuden tuottaa julkaisukelpoista aineistoa uudesta suomalai-

sesta korutaiteesta. Sitä kautta tavoiteltiin lisää tunnettuutta nykykorulle Suomessa. Julkaisun teon lähtökohtana oli lisäksi, että siihen kootut tiedot esittelevät 2000-luvun korutaidetta Suomessa ja ovat siksi tärkeä osa suomalaisen nykykorun ja korutaiteen historiankirjoitusta. Julkaisun tavoitteena nähtiin myös, että kootut tiedot näyttelyyn valituista taiteilijoista ja heidän teoksistaan hyödyttävät korutaiteen ostajia sekä keräilijöitä ja edistävät siten nykykorun markkinoita. Julkaisun avulla haluttiin vahvistaa nykykorun asemaa omana taiteenalanaan.

Tuhkaa ja timantteja -näyttelyjulkaisun toimitustyö oli opinnäytetyöni toiminnallinen osuus. Julkaisussa esitellään näyttelyyn valitut taiteilijat teoksineen. Tavoitteenani oli toimittaa näyttelyjulkaisusta laadukas ja edustava teos, joka esittelisi nykykorua helposti ymmärrettävällä tavalla. Tässä opinnäytetyöni raporttiosuudessa pohdin toteutiko julkaisu sellaisena, että sille asetetut tavoitteet täyttyivät. Tavoitteeni on tässä esitellä Tuhkaa ja timantteja -julkaisun tekemisen lähtökohdat, analysoida sen tarvetta, käyttökohteita ja kohderyhmiä sekä eritellä sen levitystä ja markkinointia. Nykykorun näkökulmasta tavoitteeni on pohtia hyödyttikö julkaisu yhtäältä nykykorua taiteenalana ja toisaalta niitä korutaiteilijoita, jotka olivat mukana Tuhkaa ja timantteja -näyttelyssä ja tässä julkaisussa. Pohdin tehdyn toimitustyön valossa myös onnistuiko valmis julkaisu edistämään nykykorun tunnettuutta ja oliko se hyödyksi korutaiteilijoille heidän urallaan.

Minkä tahansa kirjan lopullinen muoto riippuu niistä valinnoista joita sitä toimitettaessa tehdään. Tavoitteenani on esitellä opinnäytetyössäni Tuhkaa ja timantteja -julkaisun toimitusprosessi pääpiirteittäin ja perustella tekemäni valinnat. Lisäksi pyrin kuvaamaan miten tämän kaltainen näyttelyjulkaisu tulisi toimittaa, jotta lopputulos olisi laadukas ja julkaisulle asetetut tavoitteet täyttyisivät. Tavoitteenani on, että muut vastaavaa toimitustyötä suunnittelevat tai tekevät voisivat hyötyä niistä pohdinnoista ja ratkaisuista joita tein tätä julkaisua toimittaessani. Osana opinnäytetyötäni myös arvioin julkaisuprosessin onnistumista saatujen kokemusten ja palautteen perusteella sekä kuvaan mahdollisia ongelmakohtia ja kehittämiskohteita.

Kuten edellä totesin, näin julkaisun toimitustyössä myös mahdollisuuden oppia lisää sellaisista kulttuurin osa-alueista, jotka olivat itselleni vieraita. Kun lähdin mukaan hankkeeseen, olin kuullut nykykorusta vain vähän. En ollut myöskään koskaan ai-

emmin osallistunut kirjan toimittamiseen taikka tehnyt kokonaisen kirjan toimitustyötä alusta loppuun. Opinnäytetyöni yhtenä tavoitteena oli siis myös haastaa itseni tekemään jotain sellaista, jossa voisin kehittää itseäni ja syventää osaamistani.

2 TUHKAA JA TIMANTTEJA -JULKAISUN TOIMITUSTYÖ

Erityisesti näyttelyjulkaisujen toimitustyöstä ei ole julkaistu kirjallisuutta. Siksi olen käyttänyt tässä opinnäytetyössä lähteenä yleisesti kirjojen toimitustyötä ja kustantamista käsittelevää kirjallisuutta. Koska näyttelyjulkaisulla on tärkeä rooli lisätiedon ja aihetta avaavan sekä selventävän tietouden tarjoajana, rinnastin toimitustyön erityisesti tietokirjojen toimittamiseen. Tämän vuoksi lähteenä on käytetty myös tietokirjojen kustantamiseen liittyvää kirjallisuutta. Ennakko-oletukseni oli, että Tuhkaa ja timantteja -julkaisu ei ole erityinen myyntimenestys, jonka vuoksi vertasin työtäni myös niin sanottuun pienkustannustoimintaan. Toimitustyötä tehdessäni tutustuin lisäksi useisiin aiemmin julkaistuihin taidenäyttelyiden ja erityisesti korutaidenäyttelyiden katalogeihin ja julkaisuihin, joita käytin vertailukohtana ja tukena päätöksiä tehdessäni.

Kirjan toimittaminen vaatii monen osa-alueen hallintaa jotta idea on mahdollista kiteyttää valmiiksi tuotteeksi. Toimitustyötä aloittaessa on selvitettävä kirjan idea kokonaisuudessaan: kenelle kirja on tarkoitettu, miksi se tehdään, millä tavoin se toteutetaan ja miten se myydään. Kirjan kohderyhmä, ulkoasu, sisällys, jakelu, hinta ja esimerkiksi oikean kokoinen ensimmäinen painos nivoutuvat yhteen ja muodostavat valmiin kirjan joka löytää yleisönsä. (Vakkuri 2005.) Esimerkiksi päätoimittajan tai kustannustoimittajan vastuuseen kuuluu, että hän on laatinut julkaisuprosessin kuluksi hyvät etukäteissuunnitelmat, hän on koko ajan perillä prosessin etenemisestä ja ohjaa prosessia oikeaan suuntaan. (Vakkuri 2005; Niinikangas & Laukkanen 2001.)

Tuhkaa ja timantteja -julkaisun tarkoituksena oli esitellä tekstien ja kuvien avulla näyttelyyn valitut taiteilijat sekä heidän teoksiaan. Lisäksi julkaisuun haluttiin sisällyttää yleiskatsaus suomalaisen nykykorun tilaan erityisesti tämän näyttelyn näkökulmasta. Korutaiteessa tarinoiden välittäminen ja oman taiteenalan kommentointi ovat lisään-

tyneet ja korusta on tullut ajatusten väline. Korutaiteelle on keskeistä, että materiaali on alistunut idealle, eikä koru välttämättä ole vain kaunis ornamentti. Yhtenäistä suomalaista korutyylä on kuitenkin vaikea löytää. (Aav 2012, 207; Ruutiainen 2012a.) Tuhkaa ja timantteja -julkaisussa haluttiin tuoda esille näyttelyyn valittujen korujen taustalla olevia tarinoita, niiden tekemiseen ja syntyyn vaikuttaneita ideoita ja esimerkiksi materiaalivalintojen taustalla olevia syitä. Tavoitteena oli avata korujen tekemisen taustalla olevia vaikuttimia, jotta näyttelyvieraiden ja julkaisun lukijoiden olisi helpompi ymmärtää korutaidetta.

Julkaisun ilmeinen käyttökohde oli siis toimia samannimisen näyttelyn näyttelyluettelona. Toisaalta julkaisun ajateltiin hyödyttävän korutaiteilijoita heidän urallaan. Itselleni oli kuitenkin epäselvää, mitkä olisivat ne eri tavat, joilla taiteilijat voisivat julkaisua käyttää. Näyttelyyn valitut taiteilijat olivat urallaan eri vaiheissa: osa oli jo saavuttanut kansainvälistä menestystä ja oli vakiinnuttanut asemansa korutaiteilijana, toiset olivat uransa alkuvaiheessa ja ehkä vasta tavoittelivat laajempaa kotimaista tai kansainvälistä näkyvyyttä. Tästä johtuen oli vaikea määrittellä, millainen julkaisun tulisi olla, jos sen ensisijaisena tarkoituksena olisi toimia taiteilijoiden apuvälineenä heidän uransa edistämiseksi. Tämä tavoite kulki kuitenkin mukana läpi koko toimitusprosessin siinä, että taiteilijoiden annettiin osallistua heitä koskevien tekstien ja tietojen muokkaamiseen heille mieluisiksi. Heidän oli esimerkiksi mahdollista nostaa cv-tietoihinsa niitä asioita, joita he pitivät tärkeimpinä ja joita he halusivat julkaisuun nimetä.

Julkaisun ensisijaisena käyttötarkoituksena oli kuitenkin näyttelyn taltiointi, esittely ja syventävän tiedon tarjoaminen. Julkaisun tekemistä ohjasi siksi enemmän perinteisen näyttelyluettelon asettamat vaatimukset, eli se että julkaisun avulla voitiin tarjota lisätietoa näyttelystä. Julkaisun pääasiallinen kohderyhmä oli siksi sama kuin Tuhkaa ja timantteja -näyttelyillä. Näyttelykävijöiden uskottiin noudattavan museokävijöiden yleistä linjaa, jonka mukaan suurin osa museokävijöistä on naisia (Suomen museoliitto ry 2012). Lähtökohtaisesti naisten uskottiin olevan myös kiinnostuneempia korutaiteesta kuin miesten. Tavoitteena oli saavuttaa myös uutta korutaideyleisöä esimerkiksi taidealojen opiskelijoiden keskuudesta. Heidän ajateltiin suhtautuvan ennakkoluulottomasti uusiin asioihin kuten korutaiteeseen, vaikka he eivät ehkä koskaan olisi nähneet korutaidetta.

2.1 Toimitustyön aloitus

Makkonen (2004) listaa kustantajan perustehtäviä Jorma Kaimion mukaan seuraavasti: kustantajan tehtäviä olisivat mm. ideointi, tekijän partnerina toimiminen, laadun parantaminen editoimalla, ulkoasusta päättäminen, tuotannon pyörittäminen, tekijänoikeuksista ja painatuksesta huolehtiminen sekä markkinoinnin, jakelun ja rahaliikenteen järjestäminen. Kustantamossa näitä tehtäviä hoitaa kustannustoimittaja. (Makkonen 2004.) Jos kirja kootaan usean kirjoittajan kirjoittamista artikkeleista, teoksen työstämiseen valmiiksi kirjaksi tarvitaan päätoimittaja, toimituskunta ja toimitussihteeri (jona usein toimii kustannustoimittaja). Toimituskunnan kesken päätetään muun muassa kirjan rakenteesta ja sisällöstä, kuvasuunnitelmasta, budjetista, aikataulusta ja työnjaosta. (Vallisaari 2004.)

Tuhkaa ja timantteja -julkaisun toimituskunnan muodostimme minä ja Päivi Ruutiainen. Julkaisun kustansi Humak, mutta sen rooli kirjan kustantajana ja osallisuus julkaisun tekoprosessiin oli hyvin vähäinen. Käytännössä emme olleet Päivi Ruutiaisen kanssa ainoastaan kirjan kirjoittajia tai toimittajia vaan myös kustannustoimittajia. Kerron alla meidän välisestä työnjaostamme julkaisua toimittaessamme ja käsittelen Humakin roolin kustantajana omassa luvussaan.

Päätimme Päivi Ruutiaisen kanssa yhdessä kaikista julkaisun yleisistä raameista. Suunnittelimme julkaisun sisältöä, pohdimme tekstien ja kuvien määrää ja muotoa, selvitimme taittajia ja kääntäjiä sekä keskustelimme julkaisun ulkoasusta. Lisäksi teimme yhdessä apurahahakemuksia ja työstimme kustannusesityksen Humakille. Päätimme taiteilijoille esitettävät haastattelukysymykset, oikoluimme tekstejä ja tarkistimme koevedokset ennen painatusta. Suunnittelimme myös julkaisun markkinointia ja levitystä yhdessä. Päivi Ruutiaisen vastuulla oli hänen oman tekstinsä kirjoittamisen ja sen käännöksen tarkistamisen lisäksi yhteydenpito eri yhteistyötahoihin kuten WDC-organisaatioon ja Korutaideyhdistykseen. Hän myös neuvotteli kustannuspäätöksestä Humakin julkaisutyöryhmän kanssa.

Minun vastuullani oli koko julkaisun käytännön toteutus. Laadin toimitustyölle aikataulun ja varmistin että siinä pysytään. Hoidin yhteydenpidon taiteilijoihin: haastattelin heidät sähköpostitse, kokosin heiltä CV-tiedot ja tarkistutin niistä tehdyt tiivistelmät,

huolehdin että saamme heiltä kuvat, kierrätin valmiit esittelytekstit kommentoitavina sekä tarkistutin teostietoja ja muita yksityiskohtia. Tehtäviini kuului esittelytekstien kirjoittajien haku ja ylipäänsä kaikkien tekstien kirjoitustyön koordinointi. Sen lisäksi kirjoitin julkaisuun esittelytekstejä myös itse. Valmiiden tekstien editointi kuului tehtäviini, samoin kuin kääntäjän hankkiminen sekä käännöstyön koordinointi ja tarkistus. Alun perin ruotsiksi kirjoitetun Sofia Björkmanin tekstin suomensin itse. Pyysin julkaisulle ensin alustavat painotarjoukset, myöhemmin päivitetyt tarjoukset ja lopulta valitsin painon, hoidin yhteydenpidon heidän kanssaan ja huolehdin että julkaisun painatus toteutuu sovitusti. Tehtäviini kuului myös yhteydenpito taittajaan: mitä toivoimme julkaisun ulkoasulta, mikä on julkaisun sisältö ja millä aikataululla taitto pitäisi saada viimeistelyä. Selvää oli että myös tarkistin ja kommentoin taittoversioita sitä mukaa kun niitä saimme. Kustannuspäätöksen varmistuttua suunnittelin julkaisun tiedotusta myös Humakin tiedotuksen kanssa. Huolehdin erityisesti siitä, että kaikki tuli hoideksi ilmestymispäivään mennessä.

Julkaisun toimitustyö käynnistyi vuoden 2012 alussa sitä mukaa kun Tuhkaa ja timantteja -hankkeen suunnitelmat varmistuivat. Toimitustyötä aloittaessani varmaa oli ainoastaan se, että hankkeen yhdeksi tavoitteeksi oli määritelty nykykorun esittelemine ja tunnettuuden lisääminen myös julkaisun keinoin. Hankkeen ja julkaisun tavoitteet olivat yhtenevät: pyrkimyksenä oli saada lisättyä nykykorun tunnettuutta Suomessa ja tehdä tätä taidemuotoa näkyvämmäksi suurelle yleisölle.

Nämä asetetut tavoitteet muodostivat ne laajat raamit, joiden puitteissa julkaisua ryhdyttiin toteuttamaan. Selvää oli, että julkaisussa esiteltäisiin taiteilijat ja että siihen haluttiin kuvia teoksista. Tiedossa oli myös, että ensimmäinen näyttely avautuu elosyyskuun vaihteessa, joka määritteli julkaisun toimittamiseen käytettävissä olevan ajan. Ensimmäisiä toimituksellisia töitä olikin mahdollisimman yksityiskohtaisen aikataulun laatiminen, jotta nähtiin onko julkaisu ylipäänsä mahdollista toteuttaa annetussa ajassa. Liitteessä 1 on esitetty toimitustyön tärkeimpien tehtävien aikataulu. Kuvaan on otettu mukaan sekä alkuperäinen suunniteltu ajankäyttö että kuhunkin tehtävään todellisuudessa käytetty aika. Kaaviosta nähdään hyvin se, miten paljon enemmän aikaa kuhunkin työvaiheeseen lopulta kului verrattuna siihen mitä olin alun perin arvioinut. Toisaalta työvaiheiden venyminen johtui siitä, että eri vaiheita työstiin samanaikaisesti, kun alkuperäisessä aikataulussa ajatuksenani oli tehdä yksi vai-

he kokonaan valmiiksi ennen siirtymistä seuraavaan. Kaaviosta nähdään myös, että alun perin en ollut varannut aikaa kääntäjän hakuun ja valintaan, vaikka tiedossa oli, että julkaisu toteutetaan kaksikielisenä. Samoin prosessin loppupuolella jouduin käyttämään aikaa päivitettyjen painotarjousten pyytämiseen ja lopulliseen painon valintaan. Näihinkään tehtäviin en aluksi ollut osannut varata aikaa.

Aikataulun lisäksi toinen keskeinen kysymys, joka vaikutti julkaisun lopulliseen muotoon, oli julkaisun rahoitus ja budjetti. Vuoden 2012 alussa hankkeen rahoituksesta oli varmistunut vain World Design Capital -säätiöltä hankkeelle myönnetty rahoitus sekä Humakin omarahoitusosuus. Tästä osa oli budjetoitu julkaisun tekemiseen, mutta selvää oli, ettei se yksin riittäisi ainakaan painetun julkaisun tekemiseen. Apurahahakemuksia lisärahoituksen hankkimiseksi oli tehty ja tehtiin alkuvuodesta lisää. Osaa apurahoista haettiin nimenomaan julkaisun rahoittamiseksi. Apurahapäätöksistä viimeiset varmistuivat kuitenkin vasta kevään 2012 kuluessa, joten toimitustyötä piti koko ajan tehdä kahdessa todellisuudessa: rahaa olisi käytettävissä joko vähän tai vielä vähemmän.

2.2 Kustantaja ja kustannuspäätös

Niin sanottu normaali kustannusprosessi etenee niin, että kirjalle on olemassa käsikirjoitus, jolle haetaan kustannuspäätös. Kun kustannuspäätös on saatu, toimitusprosessi etenee sen jälkeen valmiiksi kirjaksi yhteistyössä kustantajan kanssa. (Makkonen 2004.) Tuhkaa ja timantteja -julkaisun tapauksessa käsikirjoitus oli vuoden alussa vielä hahmottomatta, eikä julkaisulle siksi ollut haettu kustantajaa. Koska hanke oli Humakin tutkimus- ja kehityshanke, oli luonnollista ajatella, että Humak toimisi myös julkaisijana ja kustantajana. Kun alustavien keskustelujen perusteella kävi ilmi, että myönteinen kustannuspäätös on mahdollinen, tätä vaihtoehtoa lähdettiin ajamaan eteenpäin.

Julkaisun yhtenä tavoitteena oli toimia suomalaisen nykykorun esittelykeinona Suomessa ja kansainvälisesti. Julkaisua oli tarkoitus levittää hankkeen omien tapahtumien lisäksi erityisesti kansainvälisten gallerioiden käyttöön suomalaisten, ulkomailla työskentelevien korusuunnittelijoiden kautta ja tämän vuoksi tavoitteena oli että jul-

kaisu saataisiin myös painatettua. Julkaisua esitettiin alun alkaen painettavaksi 500 kappaletta. Lopullinen painosmäärä oli riippuvainen muun muassa kustannuspäätöksestä.

Humakin julkaisutyöryhmän kanssa oli tällä välin käyty keskusteluja kustannuspäätöksestä. Taittajan ja kääntäjän valinta sekä tarkennetut tarjoukset painotaloilta auttoivat täsmentämään budjetin lopulliseen muotoonsa. Koska apurahapäätökset olivat olleet kielteisiä, kustannuspäätöksestä riippui, voidaanko julkaisu painaa. Pystyimme toimittamaan viimeisen version käsikirjoituksesta kustannuspäätöstä varten, kun tekstit oli saatu viimeisteltyä ja käännettyä. Kustannuspäätös oli myönteinen jonka ansiosta toimitusprosessi voitiin viedä päätökseen suunnitellusti. Kustannuspäätöksestä neuvoteltaessa esimerkiksi painosmäärä muuttui ja oli lopulta 300 kappaletta.

Kustantajaa valittaessa keskeisiä kysymyksiä on muun muassa se, pystyykö kustantaja tarjoamaan tukea teoksen myyntiin ja markkinointiin, jotta kirja löytää yleisönsä. Kustantajalta on sallittua vaatia sitoutumista hankkeeseen. Toivottavaa on, että kustantaja panostaa kirjan syntyyn olemalla kiinnostunut sen sisällöstä ja tekemällä korjaus- tai muutosehdotuksia jo ennen teoksen valmistumista. Nimensä mukaisesti kustantaja vastaa (ainakin osasta) teoksen kustannuksia, joten on ”oikein”, että kustantajalla on sanansa sanottavana lopputuotoksesta. Ulkopuolisen kustantajan käyttämisen vastakohtana on kirjan omakustantaminen. Silloin kirjoittamisen lisäksi koko prosessi sekä taloudellinen vastuu ovat kirjailijan omilla harteilla. (Jokinen 2010, 45–47.)

Tuhkaa ja timantteja -julkaisu poikkeaa Humakin kustannussarjan muusta sisällöstä, joka painottuu ammattikorkeakoulutukseen liittyviin merkittäviin tutkimustuloksiin, raportteihin, opinnäytetöihin ja opetusmateriaaleihin. Vaikka Humak oli hankkeen omistajana luonnollinen valinta myös julkaisun kustantajaksi, ei se välttämättä ollut paras mahdollinen kustantajavaihtoehto juuri tälle julkaisulle. *Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter* julkaistiin Humakin julkaisusarjassa F: Katsauksia ja aineistoja, jossa julkaistaan Humakin toimialojen kehittämiseen ja ajankohtaiseen keskusteluun liittyviä julkaisuja. Humakin rooli kustantajana ja meidän roolimme julkaisun toimittajina asettui johonkin ns. normaalin kustannustoiminnan ja omakustannustoiminnan välimaastoon. Humakin rooli kustantajana oli pääasiassa taloudellinen: se osallistui julkaisun rahoittamiseen, mutta ei kustantajana osallistunut kirjan tekoprosessiin. Kuten

edellä on kuvattu, julkaisun tekoprosessista muun muassa painotarjousten kilpailuttamisen, tekstien editoinnin, graafikon valinnan ja ulkoasun suunnittelun graafikon kanssa teimme itse. Kustannuspäätöksen saamiseksi julkaisutyöryhmälle toimitettiin eri versioita käsikirjoituksesta sitä mukaa kun sitä editoitiin ja käännettiin. Julkaisun sisällöstä keskusteltiin yleisellä tasolla, mutta tekstien sisältöön tai esimerkiksi oikeinkirjoitukseen kustantaja ei puuttunut.

Perinteisesti kustantajalle kuuluvista tehtävistä Humak tarjosi lähinnä tiedotusapua sekä kanavan julkaisun myyntiin. Näyttelymyynnin lisäksi myynti tapahtuisi Humakin kotisivujen kautta sähköisellä lomakkeella. Myyntikanava oli julkaisumme kannalta tärkeä, koska sen ansiosta julkaisujen varastoiminen, postittaminen ja rahavirtojen hallinnointi ei langennut meille. Sähköinen myyntikanava on hyvä myös siksi, että se tarjoaa mahdollisuuden ostaa julkaisua milloin tahansa mistä tahansa, eikä myynti ole sidottu vain esimerkiksi yhteen paikalliseen kirjakauppaan. Humakin tiedotuksesta saimme myös tukea omalle tiedotuksellemme ja viestiä saatiin levitettyä laajemmalle. Humak tiedotti julkaisusta myös omilla kotisivuillaan ja Facebook-sivuillaan, mutta muuta markkinointiapua kustantaja ei tarjonnut.

Tuhkaa ja timantteja -julkaisun hinta määräytyi Humakin julkaisusarjan hintojen mukaan ja tuli siis annettuna. Humakin julkaisumyynnin kautta ostettuna julkaisun normaalihinta on 15 euroa ja tiettyjen alennusryhmien on mahdollista ostaa se 10 eurolla. Päätimme myydä julkaisua 15 euron hintaan myös näyttelyiden yhteydessä. Myös esimerkiksi kirjakauppojen olisi mahdollista ostaa se samaan hintaan. Sitä, oliko hinta oikea tälle julkaisulle, on käsitelty tarkemmin luvussa 4.3.

2.3 Julkaisun tekstit

Hyvän tekstin tunnuspiirteitä on muun muassa se, että tekstille ei riitä yksin hyvä idea, vaan se pitää myös kertoa niin, että muutkin sen ymmärtävät. Tekstin tyyli ja sisältö on aina sovitettava lukijan tarpeisiin ja kerrottavan asian mukaan. Asialliseen tyyliin ei tarvitse olla tylsää vaan se voi tarjota älyllisiä ja emotionaalisia elämyksiä. Hyvä tyyli on täsmällistä, selkeää ja vaivatonta, ja sen saavuttamiseksi on rajattava, pelkistettävä ja jopa yksinkertaistettava. (Mertanen 2007.)

Julkaisun tekstien tarkoituksena oli kertoa lukijoille ytimekkäästi jotain olennaista kustakin taiteilijasta, hänen työtavoistaan ja teoksen syntyyn vaikuttaneista asioista. Kuten koko hankkeen, myös julkaisun tavoitteena oli tehdä korutaidetta tunnetummaksi suurelle yleisölle. Tämän vuoksi tekstien kielen haluttiin olevan yksinkertaista, ja selkeää. Teksteissä haluttiin tarkoituksellisesti välttää termejä, jotka ovat suurelle yleisölle vieraita ja etäännyttävät asiasta.

Kuten den Besten toteaa, koru esineenä ei yksin kerro tarpeeksi. Sen viesti on mahdollista ymmärtää vasta kun tietää jotain sen taustoista: mistä materiaaleista se on tehty, mikä on sen taustalla oleva tarina ja olemassaolon ajatus. (den Besten 2011, 15.) Tämä ajatus ohjasi tekstien kirjoittamista ja editointia. Koska esittelytekstien pituus oli ennalta määrätty, tekstiä oli pakko rajata ja tiivistää paljon, eikä teksteissä voitu upota yksittäisen taiteilijan tai teoksen tarinaan siinä laajuudessa kuin olisin halunnut. Tavoitteena oli kiteyttää lyhyeen tekstiin jotain oleellista siitä mikä kyseisten korujen ja taiteilijoiden tarina on.

Tekstien pituus rajattiin 1500 merkkiin, jotta yhdelle julkaisun aukeamalle saatiin mahtumaan sekä suomen- että ruotsinkielinen teksti, teoskuva ja teostiedot. Tekstien kirjoittamisen osalta oli alusta asti selvää että meidän kahden toimittajan aikataulut eivät antaisi myöten kirjoittaa kaikkia taiteilijaesittelyitä itse. Loogista oli, että kirjoittajiksi kysyttiin työryhmän muita jäseniä, koska he olivat jo tutustuneet nykykoruun ja valittuihin taiteilijoihin. Kirjoittajia haettiin myös muista Humakin kulttuurituottajaopiskelijoista, mutta tämä haku ei tuottanut tulosta. Lopulta kirjoittajiksi valikoitui työryhmän jäsenien lisäksi yksi hankkeen ulkopuolinen kirjoittaja, joka kuitenkin oli Humakin opiskelija. Olimme päättäneet, että taiteilijat haastatellaan valmiin kysymyslistan mukaan, jotta kaikilta saataisiin samanlaista tietoa, ja esittelyistä saataisiin mahdollisimman yhdenmukaiset. Aluksi ajattelin, että jokainen kirjoittaja haastattelisi taiteilijan itse, mutta tiukka aikataulu osoitti ajatuksen mahdottomaksi. Laadin listan haastattelukysymyksistä yhdessä Päivi Ruutiaisen kanssa, ja ne lähetettiin sähköpostilla taiteilijoille. Heti vastauksia saatuani jaoin niitä kirjoittajille jotta he pystyivät aloittamaan kirjoitustyön. En missään vaiheessa jäänyt odottamaan tietyn vaiheen aikarajojen umpeutumista, vaan siirryin seuraavaan vaiheeseen sitä mukaa kun meneillä oleva vaihe eteni. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi aikataulun pitävyyden kannalta, vaikka vaatikin kykyä tehdä useita eri vaiheissa olevia asioita yhtä aikaa.

Taiteilijaesittelyt kirjoitettiin siis taiteilijoilta saatujen haastatteluvastausten perusteella, jonka jälkeen ne palautuivat minulle editointia varten. Tekstien tavoitteena oli esitellä taiteilijan työskentelytapaa ja korujen tekemisen vaikuttimia. Kiinnostuksen kohteena olivat erityisesti syyt miksi tai kenelle taiteilija tekee koruja sekä materiaali- ja tekniikkavalintojen taustalla olevat syyt. Tavoitteena oli kuvata miksi taiteilija on päätenyt tekemään korun juuri niin kuin on ja liittyvätkö tekeminen tai korut johonkin laajempaan kontekstiin, eli lisätä lukijan ymmärtämystä siitä mitä nykykoru on. Nämä yllä olevat tavoitteet kerrottiin myös kirjoittajille, jotta haluttu näkökulma toistuisi kaikissa teksteissä.

Tekstien editointi on olennainen osa kirjan toimitustyötä. Editoinnilla tarkoitetaan tekstin tarkistamista sekä muokkaamista ja sen tarkoituksena on tehdä teksteistä parempia sekä karsia selkeät virheet ja lipsahdukset. Tekstejä editoidessa tarkistetaan paitsi oikeinkirjoitusta myös sitä eteneekö teksti loogisesti ja tuleeko kiinnostava asia esille, korjataan asiavirheitä sekä pidetään huoli että haluttu tyyli säilyy läpi koko kirjan. Vaikka kirjoittajan näkökulmasta tekstin muokkaaminen saattaa tuntua jopa loukkaavalta, editoinnin tarkoituksena on varmistaa tekstien ja kirjan laatu. (Jokinen 2010; Mertanen 2007; Vallisaari 2004.) Editoin julkaisuun tulevat tekstit ensimmäisen kerran kun sain ne kirjoittajilta, jonka jälkeen ne lähetettiin taiteilijoille kommenttikierrokselle. Tiesin, että taiteilijat kokevat esittelytekstit hyvin henkilökohtaisina ja halusin saada heidän mielipiteensä heitä koskevasta tekstistä. Olisi voinut olla houkuttelevaa säästää aikaa ja jättää kommenttikierros tekemättä, mutta koin kommentit tarpeelliseksi, jotta taiteilijat tunsivat tekstin omakseen ja seisoisivat myös itse esittelyiden takana. Kommenttikierroksen jälkeen tekstejä editoitiin vielä lisää niiden lopulliseen muotoonsa.

Tekstejä editoidessa huomioin erityisesti sen, että käytetty kieli ja lauserakenteet olivat yksinkertaisia jotta asiasisältö olisi helppo ymmärtää. Teksteillä oli useita kirjoittajia ja pelkäsin että tekstien tyylit poikkeaisivat paljonkin toisistaan. Koska tekstit pohjautuivat tietyille haastattelurungolle ja -vastauksille, ja koska kirjoittajien tausta kulttuurituottajaopiskelijoina oli samankaltainen, tekstien tyyliessä ei kuitenkaan ollut suuria vaihteluita. Luin myös itse kaikki haastatteluvastaukset, joihin tekstit perustuvat, ja tarkistin ettei teksteihin jäänyt asiavirheitä. Luonnollisesti huolehdin myös tekstien oikeinkirjoituksesta ja pidin huolen etteivät ne ylitä sallittua enimmäispituutta.

Osasta tekstejä jouduin muokkaamaan ja tiivistämään sisältöä, osa teksteistä lyheni sopivaksi kun poistin niistä turhaa toistoa.

Katsauksen nykykorusta kirjoitti suunnitellusti Päivi Ruutiainen. Taiteilijoiden ja heidän teostensa esittelyt ovat kirjoittaneet Humakin kulttuurituotannon opiskelijat Laura Läntinen, Mari Numminen, Kaisa Rapanen, Julia Salmenoja, Kiika Sarpola, Reetta Turtiainen ja Maria Vähänikkilä, joista kaikki Salmenojaa lukuun ottamatta olivat myös Tuhkaa ja timantteja -hankkeen työryhmän jäseniä. Tässä vaiheessa julkaisun muiksi kirjoittajiksi oli päätetty kulttuurituotannon koulutusohjelman johtaja Katri Kaalikoski, joka kirjoitti julkaisuun esipuheen sekä Sofia Björkman, joka kirjoitti siitä, miltä suomalainen nykykoru näyttää kansainvälisestä näkökulmasta tämän näyttelyn perusteella. Björkman on tukholmalaisen Galleria Platinan omistaja ja korutaiteilija. Tuhkaa ja timantteja -hankkeen ensimmäinen varsinainen näyttely pidettiin hänen galleriassaan.

Kaikki tekstit saatiin koottua käännöstä varten huhtikuun alkuun mennessä ja tavoitteena oli saada ne käännettyä huhtikuun loppuun mennessä. Tekstit käännettiin ulkopuolisella kääntäjällä. Julkaisu päätettiin toteuttaa kaksikielisenä suomeksi ja ruotsiksi siksi, että näyttely haluttiin esille myös Pohjoismaissa (yhdeksi näyttelypaikakunnaksi valikoitui lopulta Tukholma) ja tavoitteena oli, että taiteilijoiden olisi mahdollista hyödyntää julkaisua myös laajemmin Pohjoismaisissa yhteyksissä. Toisaalta suomen- ja ruotsinkielisenä julkaisu palvelee myös Suomessa suurinta osaa väestöstä. Lisäksi hankkeelle oli saatu rahoitusta Svenska kulturfondenilta, mikä osaltaan puolsi ruotsin kielen valintaa. Kansainvälisissä yhteyksissä englanti olisi tietysti ollut suomen lisäksi luonteva valinta. Mielestämme ei kuitenkaan ollut perusteltua tehdä julkaisua ainoastaan suomeksi ja englanniksi, ja toisaalta julkaisun toimitus kolmella kielellä (suomi, ruotsi, englanti) olisi lisännyt työmäärää ja kustannuksia niin paljon, että koko toteutus olisi vaarantunut. Näistä syistä vuoksi julkaisun kielipariksi valittiin suomi ja ruotsi.

CV-yhteenvetosivuilla jokaisesta taiteilijasta päätettiin esitellä samat perustiedot: koulutus, näyttelyt, kokoelmat, julkaisut ja palkinnot. Tiedot tiivistettiin taiteilijoiden varsin pitkistä ansioluetteloista. Kunkin otsikon alle tulevien mainintojen enimmäismäärät rajattiin (esimerkiksi koulutus 3 mainintaa, näyttelyt 10 mainintaa), ja taiteilijat saivat

itse valita ne asiat, jotka halusivat tuoda esiin kokemuksestaan. Selkeyden vuoksi CV-tiedot päätettiin sisällyttää julkaisuun vain suomeksi. Kaksikielisenä ansioluettelolistaus olisi ollut vaikeaselkoinen ja lisännyt turhaan julkaisun sivumäärää, käänntöseen tarvittavaa aikaa ja sitä kautta kustannuksia. Koska tiedot joka tapauksessa olivat tiivistettyjä, koimme että lista ei voi eikä sen tarvitse palvella kaikkia mahdollisia tilanteita. Hyödyntäessään julkaisua omiin tarpeisiinsa taiteilijat voivat tarvittaessa käyttää täyspitkää, kaiken kattavaa CV:tä halutulla kielellä julkaisun ohella.

2.4 Ulkoasu

Julkaisun ulkomuoto alkoi hahmottua kun päätimme työlle lisää reunaehtoja. Päätimme, että jokaiselta taiteilijalta valitaan julkaisuun yksi teoskuva, vaikka osalta taiteilijoista oli valittu näyttelyyn useampia teoksia. Päätimme myös, että julkaisu tulee olemaan kooltaan A4-arkin kokoinen ja vaakasuuntainen, nelivärinen ja pehmeäkantinen. Tämä asetti rajoituksia taiteilijaesittelyiden ja muiden tekstien pituuksille. Alustavasti ajattelimme, että taiteilijaesittelyiden tekstit aseteltaisiin rinnakkain aukeaman vasemmalle sivulle, ja oikealle sivulle aseteltaisiin teoskuva. Asettelu ratkaistiin lopulta yhdessä taittajän kanssa ja se noudatti tätä alkuperäistä ajatusta.

Kun näyttelyn taiteilijavalinnat tehtiin 23.1.2012, selvisi myös esiteltävien taiteilijoiden määrä ja julkaisun sivumäärä täsmentyi. Ensimmäinen arvio oli 64 sivua (sisus, kannet määritellään erikseen), jonka mukaan pyysin alustavat tarjoukset julkaisun painattamisesta. Tarjouksen antamiseksi painotalojen on myös tarpeen tietää, minkälaiselle paperille julkaisu on ajateltu painattaa. Tämä pakotti selvittämään jo melko aikaisessa vaiheessa eri paperilaatujen eroja ja päättämään minkälaiselle paperille julkaisu painettaisiin. Painotarjouksia kysyttiin yhteensä viideltä eri painotalolta. Painot valittiin sen mukaan, minkälaisia painotuotteita he tarjosivat ja minkälaisia painotuotteita he olivat aiemmin tehneet. Painoa valitessa oli tärkeää, että painolla oli esitellä työnäytteitä laadukkaista kuvateoksista. Toisaalta painoa valittaessa annettiin painoarvoa myös sille, että paino sijaitsisi lähellä, jolloin meille jäi mahdollisuus valita noudammeko valmiit painotuotteet itse säästääksemme kuljetuskustannuksissa. Vertailun vuoksi tarjousta pyydettiin myös yhdestä virolaisesta painosta. Alustavissa tarjouksissa halvimman ja kalliimman tarjouksen välinen hintaero oli noin 3 000 euroa,

päivitettyissä tarjouksissakin vielä noin 2 000 euroa. Painoa ei valittu edullisimman hinnan mukaan. Lopulliseen valintaan vaikuttivat työryhmän aiemmat kokemukset kyseisestä painosta, työnäytteiden laatu, painon sijainti sekä ennen kaikkea hyvä keskusteluyhteys ja mahdollisuus sopia asioista joustavasti.

Julkaisuun tulevista kuvista päätimme, että pyrimme käyttämään valmiita kuvia, emmekä käytä resursseja teosten kuvaamiseen. Hakijoilta pyydettiin jo hakuvaiheessa kuvat näyttelyyn tarjotuista töistä. Tavoitteena oli saada heti hakuvaiheessa hakijoilta teknisesti mahdollisimman laadukkaat kuvat, jotta julkaisun koostaminen aikanaan olisi helpompaa. Töiden tarjoaminen näyttelyyn järjestettiin sähköisen hakukaavakkeen avulla, johon hakijoiden oli mahdollista liittää teosten kuvat mahdollisimman suurikokoisina. Valitettavasti hakukaavakkeen toiminnassa oli ongelmia, jonka vuoksi hakemuksia ja kuvia vastaanotettiin myös sähköpostitse. Tämän vuoksi kaikilta ei saatu heti resoluutioltaan riittäviä kuvia ja niitä jouduttiin pyytämään uudestaan kun julkaisun toimitustyö oli edennyt pidemmälle.

Koska päätimme käyttää jo olemassa olevia kuvia teoksista, emme halunneet rajata että korun tulisi olla kuvattuna henkilön päällä tai tietynlaisia taustaa vasten vaan hyväksyimme kuvista sisällöllisesti kaikki vaihtoehdot. Korutaiteen kehityskulussa omaksi taiteenalakseen on tunnistettavissa muutoksia siinä miten korutaideteoksia on esitetty valokuvissa. Koska korutaiteen haluttiin aikanaan erottuvan kaupallisista koruista, jotka esitettiin kuvissa mallien päällä, taiteena tehtyjä koruja alettiin kuvata tyhjiä valkoisia taustoja vasten. Tällä haluttiin korostaa korun arvoa esineenä, taide-teoksena. Vaikka suuri osa kuvista on yhä itsenäisinä teoksina kuvattuja, korukuviin on tullut takaisin tarve ilmentää korun suhdetta ihmiseen, kehoon. (den Besten 2011, 33–34.) Korun esittäminen kuvassa suhteessa kehoon antaa vihjeen korun koosta ja mittakaavasta. Suurimmassa osassa julkaisumme kuvia koru on esitetty objekteina yksiväristä taustaa vasten ja vain muutamassa koru on puettuna henkilön päälle. Korukuville oli varattu julkaisusta yksi sivu kullekin. Tällä haluttiin varmistaa yhtä suuri tila kunkin taiteilijan teoksille. Käytännössä osan koruista voidaan katsoa saaneen suuremman painoarvon, koska A4-kokoiselle sivulle suurennettuna osa koruista on esitetty luonnollista kokoaan suurempina. Kaikista koruista on kuitenkin kerrottu niiden mitat, joista lukijan on mahdollista tarkistaa korun todellinen koko.

Saaduista kuvista oli selvitettävä ovatko olemassa olevat kuvat tarpeeksi hyvälaatuisia painettuun julkaisuun. Kuvien resoluution tuli olla vähintään 300 dpi (dots per inch), jota yleisesti pidetään riittävänä painotuotteelle. Sen lisäksi piti varmistaa, että kuvan ns. tulostuskoko oli riittävän suuri kattamaan A4-kokosein sivun kokonaan (21 x 29,7 cm). Mahdollisimman suurikokoisilla kuvilla halusimme myös taata taittajalle mahdollisuuden toteuttaa oma visionsa niin, ettei hänen tarvitse tehdä kompromisseja kuvien huonon laadun vuoksi. Taiteilijoilta pyydettiin siis valituista teoksista mahdollisimman suurikokoiset kuvat. Suurin osa kuvista oli halutunlaisia. Niissä tapauksissa joissa resoluutio ei riittänyt asetettuihin ehtoihin, keskustelimme taittajan kanssa voiko kuvia silti käyttää, vai onko tarpeen kuvauttaa teokset uudelleen. Taittajan ammattitaidon ansiosta pienempiäkin kuvia voitiin lopulta käyttää ilman että julkaisun ulkoasu kärsi, eikä teoksia tarvinnut erikseen kuvata julkaisua varten. Tämä säästi huomattavan summan rahaa ja paljon arvokasta aikaa.

Niiltä taiteilijoilta, joilta oli valittu näyttelyyn useampi teos, jouduimme Päivi Ruutiaisen kanssa valitsemaan, mikä teos esitellään julkaisussa. Pyrimme valitsemaan värien ja sommittelun puolesta visuaalisesti näyttävimmät, mahdollisesti ennennäkemättömät kuvat, jotka parhaalla tavalla esittelisivät sitä teoskokonaisuutta joka taiteilijalta oli valittu näyttelyyn. Olimme valinnoista yksimielisiä.

Kuvia käytettäessä on muistettava huolehtia niihin liittyvistä tekijänoikeuksista. Kun käytetään valokuvaa taideteoksesta, on otettava huomioon, että yhtäältä taiteilijalla on oikeus päättää teoskuvan levittämisestä ja toisaalta valokuvaajalla on oikeus päättää valokuvansa käytöstä (Kuvasto 2013). Sen lisäksi että meillä tuli olla lupa käyttää kuvia tässä julkaisussa, meidän tuli huolehtia että kuvaajan tiedot mainitaan kuvan käytön yhteydessä. Koska osassa kuvia korut esiteltiin päälle puettuina, meidän tuli lisäksi huomioida onko kuvassa oleva ihminen tunnistettavissa. Mikäli henkilö on tunnistettavissa, myös hänen lupansa kuvan käyttöön markkinoinnissa tarvitaan (Kuvasto 2013). Kuvien käyttöoikeuksista sovittiin taiteilijoiden kanssa osana näyttelysopimusta, joka solmittiin erikseen jokaisen taiteilijan kanssa.

Taittajaksi päätettiin pyytää Kimmo Heikkilää, joka oli jo suunnitellut hankkeen visuaalisen ilmeen ja toteuttanut sen hankkeelle avatuille Internet-sivuille. Yhdenmukaisuuden vuoksi hänen luomaansa visuaalista ilmettä haluttiin käyttää myös julkaisus-

sa, mikä myös puhui hänen valinnan puolesta. Koska julkaisun toimitusaikataulu sopi yksiin Heikkilän aikataulujen kanssa ja hinnasta päästiin sopuun, oli hän ilmeinen valinta julkaisun taittajaksi. Lisäksi Heikkilällä oli ennestään kokemusta vastaavalaisten julkaisujen taittamisesta, ja nykykoru oli hänelle taiteenlajina ennestään tuttu, koska hän on itsekin suunnitellut koruja. Oli meille suuri etu, että keskusteluissa voitiin mennä suoraan asiaan, eikä tarvinnut ensin vääntää rautalangasta mitä nykykoru tarkoittaa ja mitä julkaisulla halutaan tavoitella.

Suomenkieliset tekstit sekä kuvat toimitettiin taittajalle ensin, vaikka käännöstyö oli vielä kesken, koska halusimme että hän pääsee aloittamaan taiton mahdollisimman pian. Kääntäjä samoin kuin taittaja tiesivät teksteille asetetun pituusrajoituksen, joten uskoin että taittoa oli mahdollista hahmotella ilman lopullisia käännösversioneita. Taittaja työsti julkaisun taittoa huhtikuun aikana ja viimeisteli sen toukokuun aikana kun käännökset oli saatu, teostiedot tarkistettu taiteilijoilta sekä muut julkaisun yleiset tiedot lyöty lukkoon. Alkuperäisenä tavoitteena oli, että julkaisu saataisiin painoon kesäheinäkuussa 2012 ja että se olisi valmiina painosta elokuun alussa noin kolme viikkoa ennen ensimmäisen näyttelyn avajaisia Tukholmassa. Julkaisu saatiin painoon elokuun alussa ja se valmistui kaksi viikkoa ennen ensimmäistä näyttelyä.

Itselleni oli itsestään selvää, että halusin nähdä taitosta edes yhden version ennen kuin taittaja työstää työn loppuun. Ennen tätä ensimmäistä versiota taittoa oli suunniteltu vain puheen tasolla, vaikkakin hankkeen yleinen ilme ja valitut kuvat olivat jo tiedossa. Toimittajalla saattaa olla mielessään hyvin valmis idea siitä miltä taiton tulisi näyttää, mutta varmistuakseen siitä, että taittajan näkemys on sama, taitosta on hyvä saada nähtäväksi raakaversio vaikka aineisto olisi vielä puutteellista. Varhaisen taittoversion näkeminen auttaa toimitustyötä eteenpäin myös sikäli, että se pakottaa päättämään monenlaisista yksityiskohdista. Tämän julkaisun kohdalla päätin ensimmäisen taittoversion nähdessäni esimerkiksi missä muodossa hankkeen tiedot esitetään, miten tekijät listataan, keitä kaikkia tahoja kiitetään ja missä kohtaa julkaisua nämä asiat esitetään. Taittajalla oli esimerkiksi tietojen sijainnista oma ehdotuksensa, mutta viime kädessä päätös oli minun. Koska julkaisu tuli osaksi Humakin julkaisusarjaa, minun ei itse tarvinnut huolehtia julkaisulle tarvittavasta ISBN-numerosta, vaan sen hankkimisesta vastasi Humak. Julkaisusarjassa julkaiseminen asetti kuitenkin omat vaatimuksensa sille, mitä tietoja julkaisusta tulee olla mainittuna. Koska

taittajalta saadut ensimmäiset vedokset vastasivat ulkoasultaan toivottua tyyliä ja sisälsivät muutenkin kaiken sen, mistä oli siihen mennessä ehditty keskustella, saatoin vedoksia tarkistaessani keskittyä suoraan sisällön tarkistamiseen ja sen viimeistelyyn.

Taittovedoksen tarkistuslista oli pitkä ja tarkistin vedoksen useaan otteeseen yrittäen tarkastella sivuja aina ”tuorein” silmin. Vaikka tekstien sisältöihin ei enää tässä vaiheessa ollut tarkoitus tehdä muutoksia, luin tekstit tarkoin läpi oikeinkirjoituksen varmistamiseksi. Tarkistin ovatko kuvat oikeilla paikoillaan, nimet kirjoitettu oikein, teostiedot täsmälliset, tekstien ja käännösten versiot oikein, juokseeko sivunumerointi oikein ja toistuuko sovittu ulkoasu johdonmukaisesti läpi koko julkaisun. Tarkistin ovatko fontit ja niiden koot yhdenmukaiset ja toistuvatko tekstin korostukset (kursiivit ja lihavoinnit) oikein sekä ovatko tekniset tiedot (mm. ISBN-numero) oikein. Tarkistin luonnollisesti myös asiasisällön, ja huomasin että esimerkiksi esipuheen sisältöä piti muuttaa, koska se oli kirjoitettu niin aikaisessa vaiheessa että asiat olivat sittemmin muuttuneet. Tarkistusta tehdessäni listasin kaiken mahdollisimman tarkasti taittajaa varten, jotta hän sai tehtyä korjaukset helposti. Korjausten jälkeen sain tarkistettavakseni vielä toisen taittovedoksen, jota ei enää ollut tarpeen korjata.

Koska hanke oli osa World Design Capital Helsinki 2012 -ohjelmaa, sitä koskivat WDC-organisaation määrittelemät julkaistavan materiaalin ulkoasuun liittyvät ohjeet. Nämä sisälsivät ohjeita muun muassa WDC-logon käytön suhteen, ja aiheuttivat sen, että kaikki julkaistava materiaali tuli tarkistuttaa ja niille tuli saada hyväksyntä WDC-organisaatiolta. Lopullinen versio lähetettiin siis tarkistuskierrokselle myös WDC:lle. Vaikka yhteistyö WDC:n kanssa oli sujunut hyvin, kesälomat hidastivat heidänkin toimintaansa, eikä hyväksyntää (tai ylipäänsä mitään vastausta) saatu karhuamatta. Lopulta heidän ainoa kommenttinsa koski juuri heidän logoaan, jonka toivottiin olevan isompi, jotta se olisi tasavertaisempi Humakin logon kanssa. Tämä toive oli mahdollista ja yksinkertaista toteuttaa, joten se tehtiin ennen kuin julkaisu lähti painoon.

Painon kanssa oli sovittu, että saan julkaisusta koevedokset tarkistettavaksi ennen lopullista painatusta. Vaikka tarkistuskierroksia oli ollut useita, koevedoksista löytyi vielä muutama korjattava kohta. Olin pitänyt huolen että taittaja tiesi aina missä vaiheessa milloinkin ollaan menossa, ja tässäkin tapauksessa hän pystyi reagoimaan

tarvittaviin korjauksiin nopeasti, eikä painatus viivästynyt sovitusta lainkaan. Julkaisu oli valmis painosta sovitusti 17.8.2012.

2.5 Levitys, myynti ja markkinointi

Halttunen (1995, 49) erittelee tutkimuksessaan kuusi erilaista markkinointikategoriaa, joita hänen tutkimansa pienkustantajat ovat käyttäneet. Näitä ovat 1) sanoma- ja aikakauslehtimainonta, 2) suoramarkkinointi, 3) informaaliset kanavat kuten ns. puskaradio ja erilaiset verkostot, 4) arvostelut ja julkisuus, 5) tilaisuudet, messut ja 6) oman lehden kautta tapahtuva markkinointi. Tuhkaa ja timantteja -julkaisun pääasiallisina markkinointikeinoina oli näkyvyys hankkeen omissa näyttelyissä, tiedotus ja suoramarkkinointi valikoiduille tahoille sekä yhteistyökumppaneiden ja hankkeen omien verkostojen hyödyntäminen. Tavoitteena oli saada julkaisulle julkisuutta aikakauslehdissä ja mahdollisia arvosteluita alan lehdissä.

Tuhkaa ja timantteja -julkaisun markkinoinnin resurssit olivat hyvin vähäiset. Selvää oli, että sanoma- ja aikakauslehtimainontaa ei voitu toteuttaa. Julkaisun markkinointi lehtimainonnan keinoin ei mielestäni olisi edes ollut perusteltua. Vaikka hankkeen ja julkaisun tavoitteena oli kasvattaa nykykorun tunnettuutta sekä lisätä ymmärrystä korutaidetta kohtaan, koin ettei mainonta ollut ensisijainen keino tämän saavuttamiseksi. Jos hankkeessa olisi toteutettu mainontaa, sen kärkenä olisi luontevammin (nykykorun tunnettuuden kasvattamiseksi) ollut näyttelyiden mainostaminen. Saamalla ihmiset kokemaan näyttely itse heille olisi voitu tarjota ostettavaksi myös julkaisua. Esimerkiksi Lokki (2006, 181) painottaa artikkelissaan tekijän oman tiedotuksen ja muun muassa arvostelukappaleiden levittäminen tärkeyttä. Hänen mukaan arvostelu levittää tietoa tehokkaammin kuin satunnainen tai kohdentamaton ilmoittelu lukuun ottamatta kohderyhmälle suunnattujen erikoislehtien ilmoittelua (Lokki 2006, 181). Tavoitteenamme oli edellä esitetyn mukaisesti saada julkaisusta arvostelu, enkä siksi nähnyt tarpeellisenä mainostaa julkaisua erikseen lehti- tai muulla mainonnalla.

Selvää siis oli, että julkaisua myytäisiin Tuhkaa ja timantteja -näyttelyiden yhteydessä ja osana Humakin julkaisumyyntiä. Tavoitteena oli saada julkaisu myyntiin myös hankkeen yhteistyökumppanin Korutaideyhdistyksen kautta yhdistyksen jäsenille,

sekä muille korutaiteesta kiinnostuneille tahoille, kuten gallerioihin. Imatran taidemu-
seossa järjestettiin loppuvuodesta kansainvälinen nykykorukatselmus Koru 4, joka oli
yksi julkaisun tavoitelluista myyntipaikoista samoin kuin vuonna 2013 pohjoismaissa
järjestettävä From the Coolest Corner -näyttely.

Uuden koruyleisön saavuttamiseksi julkaisu pyrittiin myös saamaan myyntiin Design-
museon kauppaan, Nykyaiteen museo Kiasman kauppaan sekä muihin taidekirjoihin
erikoistuneisiin kirjakauppoihin. Museoista Designmuseo on niitä harvoja museoita
Suomessa joissa korutaidetta on joskus ollut esillä. Uskoin Designmuseon samoin
kuin Kiasman kävijäkunnan olevan potentiaalisesti kiinnostuneita myös korutaiteesta.
Designmuseon ja Kiasman kaupat valikoituivat tavoitelluiksi myyntipaikoiksi myös
keskeisen sijaintinsa vuoksi. Lisäksi oletuksena oli, että Designpääkaupunkivuosi
toisi museokauppoihin normaalia enemmän kävijöitä. Tavoitteena oli tarjota julkaisua
myös Ateneumin kirjakauppaan sekä Espoon modernin taiteen museo EMMAn
kauppaan. Taidealan kirjakaupoista Ateneumin kauppa valikoitui tavoitelluksi myynti-
paikaksi yhtäältä sen keskeisen sijainnin takia, toisaalta siksi että sitä pyörittää sama
toimija kuin Kiasman kauppa. EMMAn kävijäprofiili vastasi julkaisun kohderyhmää ja
EMMA oli myös keskeinen Designpääkaupunkivuoden toimija.

Koska mitä tahansa kirjaa on luonnollista lähteä kysymään kirjakaupasta, tavoitteena
oli, että julkaisu saataisiin myyntiin myös kahteen isoon ja merkittävään kirjakaup-
paan, Akateemiseen kirjakauppaan sekä Suomalaiseen kirjakauppaan. Kuten Lokki
(2006, 179) toteaa, kirjakauppa tarjoaa lukijalle mahdollisuuden selata kirjaa ja tutus-
tua siihen. Vaikka nykyaikana ostaminen on helppoa monenlaisten verkkokauppojen
kautta, ne eivät useinkaan tarjoa mahdollisuutta tutustua kirjan sisältöön. Pienen kus-
tantajan tai omakustantajan kannattaa Lokin (2006,181) mukaan hyödyntää myös
Kirjavälityksen palveluita. Kirjavälitys on kirjakauppojen ja kustantajien yhdessä omis-
tama tukkuliike, joka tarjoaa mahdollisuuden kirjojen levittämiseen kirjakaupoille. Kir-
joja voi toimittaa muutamia kymmeniä kappaleita Kirjavälitykseen, josta kirjakaupan
on mahdollista saada kirjat muutaman päivän toimitusajalla ja toimittaa ne edelleen
kirjan tilanneille asiakkaille. (Lokki 2006, 181.)

Julkaisun ilmestymisestä laadittiin tiedote, joka lähetettiin yhteistyötahojen (Korutai-
deyhdistys, näyttelytilat, WDC-organisaatio, taiteilijat) lisäksi eri koru- ja muotoiluta-

hoille, museoille, kirjastoille sekä laajasti eri medioille. Muotoilutahoista tiedotteen saivat esimerkiksi Ornamo ja Taiteilijat O -järjestö sekä Design Forum Finland. Tiedotettavien joukossa oli lisäksi korutaiteen kanssa tekemisissä olevia yksittäisiä henkilöitä eri organisaatioissa. Edellä mainittujen museoiden lisäksi tiedotettiin esimerkiksi Suomen käsityön museota Jyväskylässä sekä Lahden taidemuseota. Kirjastoista pääpaino oli taideoppilaitosten kirjastoissa kuten Lahden ja Saimaan ammattikorkeakoulujen kirjastot (koruopetusta), Aalto-yliopiston ja Kuvataideakatemiaan kirjastot sekä Lapin yliopiston taidekirjasto. Koska tavoitteena oli saavuttaa myös ns. uutta yleisöä, jolle korutaide ei ennestään ole tuttua, tiedote lähetettiin kohderyhmän mukaisesti valituille aikakauslehdille. Alan lehdistä tiedotteen saivat muun muassa Taide & Design -lehti, Taito-lehti sekä Taide-lehti.

Julkaisun ilmestymisestä tiedotettiin lisäksi Humakin tiedotuksen kautta laajasti eri kirjastoille, lehdistölle sekä esimerkiksi Kirjavälitykseen. Etenkin median osalta listauksissa oli tiettyä päällekkäisyyttä. Ajattelin kuitenkin, että Humakista lähetetty tiedote saattaa päätyä varmemmin avatuksi kuin hankkeen omasta ja valitettavan tuntemattomasta sähköpostista lähetetty tiedote, enkä siksi välittänyt siitä että joillekin tahoille tiedote lähti kahteen kertaan. Tiedotteessa kerrottiin lyhyesti tärkeimmät tiedot julkaisusta: mitä se käsittelee, milloin se ilmestyy, mistä sitä voi ostaa ja keitä me julkaisun toimittajat olemme (Liite 2). Julkaisusta mainittiin myös jokaisen hankkeen oman näyttelytiedotteen yhteydessä, hankkeen kotisivuilla sekä Facebook-sivuilla, joissa tiedotettiin aktiivisesti ajankohtaisista asioista.

Julkaisun sisältöä koskevissa keskusteluissa sivuttiin myös mahdollisuutta myydä ilmoitustilaa julkaisussa. Itse en innostunut ajatuksesta siksi, että ilmoitukset eivät mielestäni sopineet julkaisun ajateltuun tyyliin. Lisäksi ilmoitustilan myyminen olisi ollut vaikeaa, koska julkaisun aihealue oli niin marginaalinen. Aihetta mietittäessä ei löytynyt sellaista selvää etua, jota ilmoituksen ostajille olisi voitu tarjota vastineeksi. Koska aihe ei lähtökohtaisesti ollut suurta yleisöä kiinnostava, esimerkiksi näkyvyyden ei voitu luvata olevan erityisen laajaa.

3 KOKEMUKSET TUHKAA JA TIMANTTEJA -JULKAISUSTA

3.1 Toimitusprosessin onnistuminen

Julkaisun toimitusprosessi onnistui kaiken kaikkiaan erittäin hyvin. Vaikka toimitustyön aikataulu oli ajoittain erittäin tiukka, siitä löytyi myös tarvittavaa joustoa ongelmatilanteiden varalle. Lopulta aikataulu piti hyvin ja julkaisu saatiin valmiiksi riittävän ajoissa ennen ensimmäistä näyttelyä. Toimitustyö edellytti yhteistyötä monien eri tahojen kanssa. Tätä julkaisua työstettäessä keskeisimpiä toimijoita olivat itseni lisäksi julkaisun toinen toimittaja Päivi Ruutiainen, julkaisun kustantaja, taittaja sekä painotalo. Toisaalta ilman sujuvaa kommunikointia taiteilijoiden, kirjoittajien sekä kääntäjän kanssa julkaisun sisältö ei olisi toteutunut. Julkaisun asema Humakin julkaisusarjassa, osana Tuhkaa ja timantteja -hanketta sekä WDC-vuoden tapahtumia asetti työlle myös omat muotovaatimuksensa.

Yhteistyö Päivi Ruutiaisen, toisen toimittajan, kanssa sujui hyvin. Hän koordinoi koko Tuhkaa ja timantteja -hanketta, ja antoi meille opiskelijoille mahdollisuuden tehdä työtä hyvin itsenäisesti ja omaan tahtiin. Myös toimitustyön suhteen hän antoi minulle hyvin tilaa tehdä päätöksiä itsenäisesti ja toteuttaa työtä oma-aloitteisesti. Koska en ollut aiemmin tehnyt kirjan toimitustyötä, jouduin prosessin aikana ottamaan paljon selvää asioista ja perehtymään moniin itselleni uusiin asioihin. Tämä oli osaltaan huomioitava omassa aikataulussani, jotta aikaa jäi asioihin perehtymisen jälkeen myös niiden tekemiseen. Toimitustyössä vaikeimpia olivat mielestäni ne kysymykset, joihin ei ole yksiselitteisiä vastauksia. Esimerkiksi julkaisun koko tai valitut paperilaudut olivat sellaisia päätöksiä, joihin ei löytynyt valmiita ratkaisuja. Vaikka tietoa oli saatavilla paljon, vertailukohtia oli mahdollista hankkia ja sain tukea päätöksiin esimerkiksi Päivi Ruutiaiselta, koin välillä epävarmuutta siitä, ovatko ratkaisuni oikeita.

Toimitustyön suurimmat haasteet liittyivät siihen, että kustannuspäätöksen saaminen venyi paljon myöhemmäksi kuin alun perin olimme ajatelleet. Toinen kompastuskivi tuli vastaan silloin, kun ensimmäinen vaihtoehto tekstien kääntäjäksi ilmoitti olevansa esteellinen. Harmillisinta tilanteessa oli se, että tieto saavutti minut vasta viikkoa myöhemmin, jolloin uuden kääntäjän etsimisellä oli jo todella kiire. Lopulta tilanne

ratkesi, kun yhdeltä työryhmän jäsenistä löytyi henkilökohtainen kontakti jonka avulla sopiva kääntäjä löydettiin nopeasti. Yhteistyö sekä taittajan että painotalon kanssa sujui myös hyvin. Pystyin selittämään molemmille työn toivotun lopputuloksen kiittävästi, vaikka en varmaankaan aina käyttänyt heidän ammattikieltään. Sekaannuksia ei syntynyt koska vastapuolet olivat ammattilaisia ja ymmärsivät minun olevan aloittelija.

Kuten edellä on kuvattu, julkaisun toimitustyö sisältää erittäin monia eri työvaiheita jotka kaikki vaikuttavat lopputuotokseen. Työ vaatii taitoa tehdä useita työvaiheita samanaikaisesti, kykyä nähdä valmiiseen julkaisuun sekä huolellisuutta ja tarkkaa silmää. Siihen nähden kuinka monia työvaiheita työ sisältää ja kuinka monta mahdollisuutta ”pilata” toimitustyö on, Tuhkaa ja timantteja -julkaisu onnistui mielestäni erittäin hyvin. Julkaisuun jäi lopulta esimerkiksi vain muutamia kirjoitusvirheitä. Tosin näistä kirjoitusvirheistä yksi on erittäin harmillinen, koska se on selkeä asiavirhe. Vaikka tiedän tarkistaneeni ja korjanneeni erään valokuvaajan nimen kertaalleen, lopulliseen versioon nimi jäi kuitenkin väärin. Yksi ylimääräinen tarkastuskierrös ajan kanssa olisi saattanut auttaa huomaamaan tämän.

Kulttuurituottajan koulutus antaa mielestäni hyvät valmiudet myös kirjojen toimitustyöhön. Toimitusprosessissa keskeistä ovat projektinhallintataidot, joihin tuottajan koulutus valmistaa hyvin. Samoin kuin kustannustoimittajan, myös tuottajan on kyettävä suunnittelemaan prosessin kulku (aikataulutus, budjetointi, resursointi) ja ohjattava sitä koko ajan oikeaan suuntaan kohti valmista tuotetta. Erityisesti näyttelyjulkaisujen näkökulmasta tuottajan etuna saattaa olla kyseisen taidealan hyvä tuntemus ja kyky ymmärtää taiteilijoiden asema osana prosessia. Kustannustoimittajalla puolestaan lienee (kokemuksenkin kautta kertynyttä) taitoa käsitellä tekstejä, työstää niistä esiin suunniteltu sisältö ja editoida julkaisusta johdonmukainen kokonaisuus. Kulttuurituottajan koulutus ei automaattisesti tarjoa tällaista asiantuntemusta. Jos julkaisun takana ei ole kustantajaa, joka pystyy tarjoamaan levitys- ja markkinointitukea, tuottajan kyvyt löytää luovia markkinointikeinoja ovat keskeisiä.

Olen työssäni erityisen tyytyväinen siihen, että kaikki suuret linjat kuten aikataulu, budjetti ja julkaisun suunniteltu sisältö toteutuivat suunnitelmien mukaisesti. Vaikka osa asioista ratkesi vasta viime tipassa, en missään vaiheessa toimitustyötä vaipunut

epätoivoon vaan uskoin että julkaisu toteutuu. Opin matkan varrella paljon julkaisun toimitustyöstä ja siitä prosessista mikä vaaditaan ideasta valmiiseen julkaisuun. Toimitustyö vahvisti osaamistani tulevana kulttuurituottajana. Onnistuin työssäni mielestäni hyvin ja olen tyytyväinen lopputulokseen.

3.2 Taiteilijoille tehdyn palautekyselyn tulokset

Näyttelykierron päättymisen jälkeen taiteilijoille tehtiin palautekysely, jossa hankkeen näyttelyitä koskevien kysymysten lisäksi selvitettiin heidän kokemuksiaan julkaisun toimitusprosessista ja julkaisun hyödyllisyydestä. Taiteilijoita pyydettiin arvioimaan alla olevia väittämiä asteikolla 1-5, jossa 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Kysely lähetettiin kaikille 18 taiteilijalle, joista määräaikaan mennessä vastasi 13 taiteilijaa. Taiteilijat saivat vastata kyselyyn anonyymisti.

Taiteilijoilta saatu palaute oli kokonaisuudessaan erittäin hyvää (Taulukko 1). Yhteydenpito taiteilijoihin toimitusprosessin aikana näytti olevan riittävää, koska he kokivat saaneensa riittävästi tietoa. Julkaisua myös pidettiin hyvin toteutettuna. Vastanneet taiteilijat kokivat että he voivat hyödyntää julkaisua omassa toiminnassaan. Erityisen hyvältä vastauksissa tuntuu se, että julkaisun nähtiin edistävän suomalaisen nykykorun tunnettuutta ja että sitä pidettiin tärkeänä suomalaiselle nykykorulle. Itselleni ei ole yllätys, että heikoin kokonaisarvio koskee julkaisun taiteilijaesittelyitä. Olen itsekkin sitä mieltä, että tekstejä olisi voinut hioa vielä lisää, jos aikaa olisi ollut enemmän. Taiteilijoiden ja teosten taustat ovat erittäin monitahoisia, ja onkin sääli, että ne jouduttiin tiivistämään niin lyhyeen muottiin.

	1	2	3	4	5	Yhteensä	Keskiarvo
Sain riittävästi tietoa julkaisun tekemisestä	0	0	2	7	4	13	4,15
Olen tyytyväinen julkaisussa minua koskevaan tekstiin	0	0	4	7	2	13	3,85
Julkaisu oli hyvin toteutettu	0	0	3	7	3	13	4,00
Voin käyttää julkaisua omassa toiminnassani	0	0	2	8	3	13	4,08
Julkaisu edisti suomalaisen nykykorun tunnettuutta	0	0	3	6	4	13	4,08
Julkaisu oli tärkeä suomalaiselle nykykorulle	0	0	3	5	5	13	4,15
Yhteensä	0	0	17	40	21	78	4,05

Taulukko 1. Palautekyselyn tulokset.

Taiteilijoita pyydettiin myös arvioimaan julkaisua kouluarvosanoin asteikolla 4-10. Kolmestatoista vastaajasta viisi oli antanut julkaisulle arvosanan 7, samoin viisi oli antanut arvosanan 8 ja kaksi vastaajaa antoi arvosanaksi 9. Yksi vastaajista oli jättänyt kysymyksen vastaamatta. Vastauksien keskiarvoarvosana julkaisulle on 7,75.

Julkaisusta pyydettiin lisäksi avointa palautetta ja sitä oli mahdollista antaa myös kysymyksessä, jossa pyydettiin palautetta koko hankkeesta. Avoin palaute oli kriittistä. Julkaisun tekstejä toivottiin englanniksi, koska suomen- ja ruotsinkielisenä sen ei nähty toimivan ulkomailla. Kansien toivottiin olevan kovempia/paksumpia ja ehdotettiin toisen värisiä kansia, koska valkoisten kansien todettiin likaantuvan helposti. Palautteesta kävi myös ilmi edellä kertomani virhe että erään valokuvaajan nimi päätyi julkaisuun väärin. Virhe selvisikin minulle vasta palautteen saatuani. Palautteen antaja oli myös pitänyt esimerkiksi läpiluku- ja kommentointiaikatauluja ”välillä mahdottomina”. Hanketta koskevan palautteen yhteydessä kommentoitiin yleisesti hankkeen logoa, jota ei pidetty onnistuneena. Logo painettiin myös julkaisun kanteen. Vastaaja olisi mieluummin nähnyt julkaisun kannessa teoskuvan, vaikka tiedostikin, ettei se ole tasapuolista tällaisissa yhteisnäyttelyissä.

Koska kyselyyn vastattiin anonyymisti, en voinut kommentoida palautteita suoraan niiden antajille. Käytän tässä hyväkseni tilaisuuden kommentoida palautteita lyhyesti. Kielikysymystä ja ruotsinkielen valitsemista on käsitelty jo aiemmin kappaleessa 2.3. Esimerkiksi tekstien kommentointiin ja lukemiseen annettujen aikojen myönnän olleen välillä erittäin tiukkoja, mutta ei mielestäni mahdottomia. Kokemuksesta tiedän, että toisaalta liian pitkän ajan antaminen johtaa siihen, että asia unohtuu, ja se tehdään silti viime tipassa tai annetun takarajan jälkeen. Pidin kommentointiajat lähtökohtaisesti tiukkoina, jotta minulla säilyi aina pelivara myöntää tarvittaessa lisäaikaa. Toisaalta olin koko ajan tietoinen, että joudun vaivaamaan taiteilijoita usealla eri asialla (tekstien kommentointi, CV-tietojen koonti, kuvapyynnöt, teostietojen tarkistus). Vaihtoehtona oli, että olisin pyytänyt kaikki mahdolliset asiat yhdellä kertaa ja antanut reagointiin pidemmän ajan, mutta pelkäsin, että silloin asiat jäivät roikkumaan tai unohtuvat kokonaan. Tiukkojen aikataulujen tavoitteena oli taata, että toimitustyö voi koko ajan edetä vaiheesta seuraavaan pienemmissä osissa. Pyyntöjen pilkkominen useiksi tehtäviksi auttoi myös omaa toimitustyötäni eteenpäin, kun pystyin edistämään tehtäviä selkeästi yksi kerrallaan. Uskon että tämän ansiosta julkaisuun ei

näyttäisi jääneen kuin muutamia virheitä (valokuvaajan väärä nimi sekä joitain kirjoitusvirheitä).

Kustannussyistä kansipahveiksi ei voitu valita paksumpaa pahvia tai kovia kansia. Nähtyäni julkaisun nyt esimerkiksi verkkokauppojen listauksissa, olen ymmärtänyt, ettei valkoinen kansi ollut paras mahdollinen valinta. Verkkokaupan tuotekuvissa kirjan kansi ei erotu värikkäämmistä vaihtoehdoista niin hyvin kuin olisin toivonut. Jos kirja olisi mahdollista nähdä fyysisesti ja selaila sitä, uskoisin sen herättävän enemmän mielenkiintoa. Olimme Päivi Ruutiaisen kanssa päättäneet, että kannessa ei käytetä korukuvaa, koska emme halunneet nostaa mitään tiettyä korukuvaa muita merkittävämpään asemaan vaan halusimme olla tasapuolisia taiteilijoita kohtaan. Hankkeen visuaalisen ilmeen värimaailma oli hyvin vaalea, ja samaa värimaailmaa haluttiin toistaa myös julkaisussa. Valkoinen väri on luonnollisesti herkkä, mutta en usko että se sotkeentuu sen herkemmin kuin mikään muukaan (vaalea) väri. Kannen suunnittelussa kävi sikäli onnekaasti, että oma ajatukseni kannesta oli hyvin yhteneväinen taittajan näkemyksen kanssa. Olimme molemmat samaa mieltä siitä, että kanteen painetaan yksinkertaisesti vain hankkeen logo. Huono puoli tässä oli se, että kannesta ei tämän vuoksi syntynyt erityistä kädenvääntöä tai edes keskustelua, joka olisi saanut minut ajattelemaan asiaa toiselta kantilta. Yhdenmielisyyssai siis minut uskomaan että ratkaisu on yksinomaan hyvä, vaikka jälkikäteen olen itsekin huomannut, että toisenlainen kansikuvaratkaisu olisi saattanut toimia paremmin.

3.3 Myyntitulokset

Painosmäärä päätettäessä tasapainoiltiin kahden todellisuuden välissä: kuinka paljon julkaisua olisi varaa painattaa, ja kuinka paljon sitä olisi tarpeen painattaa, jotta sitä jäisi myös myytäväksi. Tiedossa oli, että taiteilijoille ja työryhmän jäsenille luvattuja vapaakappaleita tarvittiin reilut 50. Humakin listalla oli lisäksi erinäisiä tahoja, joille julkaisuja normaalisti varataan (mm. Humakin omat kirjastot). Pelkästään vapaakappaleisiin ja Humakin jakeluun tuli varata noin 120 kappaletta. Lisäksi varattiin joitain kappaleita mahdollisiin toimittajien arvostelukappalepyyntöihin sekä yhteistyötahojen lahjoihin. Julkaisua päätettiin painattaa 300 kappaletta. Näiden ”pakollisten menojen” jälkeen painoksesta jäisi siis myyntiin noin 170 kappaletta.

Julkaisujen kysynnän ennakkoinnin vaikeutta on käsitellyt mm. Kai Halttunen pienkustantajien arkea käsittelevässä tutkimuksessaan. Tutkimuksessa mukana olleet 12 suomalaista pienkustantajaa tiedostivat markkinoiden arvaamattomuuden. Vaikka kustannuspäätöstä tehtäessä näyttäisi siltä että julkaisulle on olemassa selkeä kohderyhmä, julkaisun tullessa markkinoille tämä joukko osoittautuikin huomattavasti pienemmäksi. Haastateltujen pienkustantajien ennakoidut myyntimäärät perustuivat useimmiten aiemman (vastaavan) tuotannon saamaan vastaanottoon, vaikka ennakkointia tehtiin paljon myös intuition varassa. (Halttunen 1995, 40–42.)

Myyntin ennakoiminen olikin vaikeaa. Omia näyttelyitä järjestettiin julkaisun ilmestymisen jälkeen kolme, jonka lisäksi tavoiteltiin myyntiä edellä mainituissa museokaupoissa ja kirjakaupoissa ja aiheeseen linkittyvien näyttelyiden yhteydessä (mm. Koru 4, From the Coolest Corner). Lisäksi kustannuspäätöksen jälkeen varmaksi myyntikanavaksi tiedettiin Humakin oma julkaisumyynti. Itselläni ei ollut aiempaa kokemusta vastaavien julkaisujen mahdollisista myyntimääristä. Näyttelytilat olivat korutaiteesta kiinnostuneen yleisön saavuttamiseksi hyviä ja sijaitsivat erinomaisilla paikoilla: Tukholman näyttely järjestettiin koruihin keskittyneessä galleriassa, Lahden Muotohuoltamo sijaitsi keskustassa ja osa taiteilijoista oli lahtelaisia, Lappeenrannan näyttely kasvatti vetovoimaansa olemalla samaan aikaan Koru 4 -näyttelyn kanssa. Kussakin paikassa voitiin siis saavuttaa hyvin myös paikallista näkyvyyttä. Lisäksi julkaisun hinta oli kohtuullinen: 15 euroa saattaa monelta löytyä taskunpohjalta käteisenä, jolloin heräteostoksen tekeminen on helpompaa. Toivoin julkaisuja myytävän noin 10–20 kappaletta per näyttely. Lopputulema oli, että julkaisua myytiin hankkeen kolmessa näyttelyssä yhteensä 15 kappaletta. Vastaavasti julkaisun ilmestymisestä näyttelykierron loppuun mennessä Humakin julkaisumyyntin kautta kirjaa oli myyty 12 kappaletta. Joitakin kappaleita on myös jaettu Humakin lahjoina yhteistyökumppaneilleen.

Julkaisua ei saatu myyntiin suunniteltuihin kirjakauppoihin. Tiedotteen lähettämisen jälkeen eri tahot olisi mielestäni pitänyt kontaktoida henkilökohtaisesti ja tehdä myyntityötä sen eteen että julkaisu olisi saatu kauppojen valikoimiin. Olin ajatellut, että julkaisusta olisi pitänyt laatia ”demoversio” eli valita siitä muutama keskeinen sivu esitelytarkoitukseen. Vaihtoehtoisesti julkaisua olisi voinut käydä esittelemässä myös valmiina julkaisuna, koska se saatiin painosta pari viikkoa ennen julkaisupäivää. Käy-

tännössä kävi kuitenkin niin, että siinä vaiheessa kun tätä myyntityötä olisi pitänyt tehdä aktiivisesti, en henkilökohtaisista syistä pystynyt järjestämään siihen aikaa.

Näyttelyjulkaisujen myyntimääristä on vain vähän tietoa tarjolla. Yhdysvaltalainen toimittaja Judith H. Dobrzynski (2010a) on esittänyt, että näyttelyjulkaisujen myyntimäärät ovat noin 2-5 % näyttelyiden kävijämääristä. Valtion taidemuseon, jonka museoita ovat Ateneum, Kiasma sekä Sinebrychoffin taidemuseo, vuosisuunnitelman mukaan Helene Schjerfbeckin tuotantoa esitelleen näyttelyn julkaisua painettaisiin 7 500 kappaletta. Museon tavoitteena oli lisäksi, että näyttelyjulkaisujen myydyt määrät suhteessa painosmääriin olisivat 60 % (Valtion taidemuseo 2011.) Vuonna 2011 näyttelyjulkaisujen myyntitavoite oli sama 60 % painosmäärästä, mutta myynti jäi 45 prosenttiin (Valtion taidemuseo 2012a).

Vuoden 2012 menestysnäyttelyksi nousseella Helene Schjerfbeckin näyttelyllä oli 230 906 kävijää (Ateneum 2012). Koska vuoden 2012 tilinpäätös ei vielä ole julkisesti saatavilla, tiedossa ei ole painettiin julkaisua suunnitellut 7 500 kpl, paljonko sitä myytiin tai paljonko julkaisujen suhteellinen myynti oli vuonna 2012. Jos oletetaan että painosmäärä oli suunnitellun mukainen ja myyntimäärät joko edellisvuoden tai vaihtoehtoisesti tavoitteiden tasolla, niin 45 % osuus olisi ollut 2 625 myytyä kappaletta ja 60 % osuus 4 500 kappaletta. Suhteutettuna kävijämäärään näillä luvuilla julkaisun olisi ostanut 1,14 % ja vastaavasti 1,95 % kävijöistä. Näissä luvuissa ei tosin ole voitu huomioida ilmaiskappaleita, jotka Valtion taidemuseo vähentää painosmäärästä lukuja laskiessaan.

Jos vastaavanlainen laskelma tehdään Tuhkaa ja timantteja -julkaisusta, vapaakappaleet vähennettynä myynnissä oli noin 170 kappaletta. Näyttelykierron aikana julkaisua myytiin yhteensä 27. Tämä on 15,9 % painosmäärästä. Tukholman, Lahden ja Lappeenrannan näyttelyissä kävi yhteensä noin 1 290 kävijää, eli näyttelykävijöihin suhteutettuna myynti oli noin 2,1 %. Näin laskettuna myyntimäärä näyttäisi olevan edellä mainitussa 2-5 % haarukassa. Toteutuneiden myyntilukujen valossa on helppoa olla jälkiviisas ja todeta että pienempikin painosmäärä olisi riittänyt.

Vaihtoehtoisesti julkaisun budjettia laadittaessa ja painosmäärää mietittäessä olisi voinut ottaa huomioon sen, että julkaisusta otettaisiin tarvittaessa lisäpainos. Uusin-

tapainokseen voi varautua esimerkiksi hinnoittelemalla kirjan niin, että ensimmäisen painoksen myyntituotoilla on mahdollista kustantaa seuraava painos (Niinikangas & Laukkanen 2001, 87). Tuhkaa ja timantteja -julkaisua myytiin nyt 15 euron hintaan. Mikäli julkaisusta olisi myyty joka ikinen kappale, olisi julkaisun myynti kattanut tuotantokustannukset, mutta katetta ei olisi jäänyt. Lisäksi on huomioitava, että osa painoksesta jaettiin vapaakappaleina, jolloin kaikki niistä eivät olleet myytävissä. Tällöin yhden myytävissä olevan kirjan katettava kustannus on todellisuudessa suurempi ja vastaavasti hinnan pitäisi olla korkeampi. Hintaa olisi pitänyt nostaa entisestään, jos sillä olisi haluttu rahoittaa myös seuraava painos. Koska julkaisun ensisijainen tavoite ei kuitenkaan ollut tuottaa voittoa ja yhden painoksen uskottiin riittävän, 15 euron hinta oli mielestäni sopiva.

On kuitenkin ollut kiinnostavaa seurata, mihin hintaan julkaisua on sittemmin myyty muualla. Tehdessäni hakuja Google-hakupalvelun avulla vuoden 2013 alussa huomasin että julkaisua on saatavilla useasta suomalaisesta verkkokaupasta. Eri verkkokauppoihin julkaisu on päätynyt Kirjavälityksen kautta, jonne se puolestaan on päätynyt Humakin kautta. Google-haun perusteella julkaisu on saatavilla ainakin näistä kaupoista (tilanne 5.2.2013):

- Adlibris Suomi (27,30 €)
- Adlibris Ruotsi (239 Kr)
- Booky.fi (46,90 €)
- CDon.com (29,95 €)
- Deikauppa.fi (33,00 €)
- Info.fi (46,90 €)
- Prisma-verkkokauppa (29,44 €)
- Suomalainen kirjakauppa (35,35 €, jäsenhinta 28,00 €)
- Suuri suomalainen kirjakerho (jäsenhinta 29,80 €)
- Turun kansallinen kirjakauppa (52,11 €)
- Akateeminen kirjakauppa (esiintyy hakutuloksissa, ei suoraan tilattavissa)

Kirjakauppojen lisäksi julkaisu on levinnyt myös muutamiin kirjastoihin (Frankmonihaku 2013):

- Lapin korkeakoulukirjasto (Lapin yliopiston kokoelma, Kemi-Tornio amk, Rovaniemi amk)
- Jyväskylän amk
- Fellmannia-kirjasto (palvelee mm. Päijät-Hämeen korkeakouluopiskelijoita, esim. LAMK)
- Kirkes-kirjastot (Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Tuusula)
- Lastu-kirjastot/Lahti (Lahti, Asikkala, Hollola, Nastola, Orimattila)
- Humakin kirjastoista Kauniainen, Jyväskylä, Kuopio

Kirjan levinneisyys oli siis lopulta kiitettävää, vaikka henkilökohtainen myyntityö jäi tekemättä. Listaa katsomalla voidaan myös todeta, että kustantaja lunasti asemansa hyvänä valintana, koska julkaisua saatiin levitettyä tarjolle kirjakauppoihin, joiden valikoima ei ole yksinomaan taidepainotteinen. Näiden kautta julkaisun on mahdollista saavuttaa juuri sitä uutta yleisöä, jota haluttiinkin tavoitella.

Jos markkinointivarat ovat rajalliset, kuten esimerkiksi omakustantajilla, erilaiset ennakoluulottomat myyntikeinot ovat tarpeen. Omakustantajat ovat esimerkiksi hyödyntäneen menestyksekkäästi mahdollisuutta tarjota useita kirjansa kappaleita yhdellä kertaa erilaisille sidosryhmille. Kirjoja on ostettu jaettavaksi edelleen esimerkiksi joului- tai liikelahjoina (Vakkuri 2005, 99). Tämän tyyppinen markkinointi olisi sopinut julkaisullemme hyvin. Huolellisesti valittujen sidosryhmien kautta julkaisu olisi voinut levitä nimenomaan tavoiteltujen uusien yleisöjen tietoisuuteen. Joululahjakauteen nähden näyttelyt tosin olivat liian aikaisin, koska ne loppuivat jo ennen joulua. Liikelahjoina jaettavaksi julkaisua olisi voinut myydä, mutta resursseja sopivien yritysten etsimiseen ja kontaktointiin ei valitettavasti ollut.

3.4 Medianäkyvyys

Tuhkaa ja timantteja -näyttelyissä vieraili yhteensä lähes 1 700 kävijää. Helsingin näyttelyn aikaan julkaisu ei vielä ollut ilmestynyt, joten Helsingin näyttelyn noin 390 kävijälle sitä ei voitu esitellä. Tukholmassa kävijöitä oli noin 300, Lahdessa noin 560 ja Lappeenrannassa noin 430. Yhteensä siis noin 1 290 kävijällä oli mahdollisuus

tutustua julkaisuun ja ostaa se omakseen. Vieraillessani itse Lahden näyttelyssä näyttelyn valvoja kertoi kävijöiden olleen kiinnostuneita julkaisusta. Samoin esimerkiksi näyttelyissä olleeseen vieraskirjaan oli kirjoitettu joitakin julkaisua kiittäviä kommentteja.

Yleisesti ottaen hanke sai hyvin medianäkyvyyttä, mutta julkaisua ei erikseen mainittu kuin muutamassa artikkelissa. Tiedotteen lähettämisen jälkeen osa lehdistä pyysi saada julkaisusta arvostelukappaleen. Näitä lehtiä olivat Taide & Design, Taito ja ET-lehti. ET-lehdessä nro 17/2012 ilmestyi pieni menovinkki ajankohtaisia asioita käsittelevällä sivulla. Kyseisessä uutisessa mainittiin näyttelytietojen lisäksi, että näyttelyiden töistä kertovaa kirjaa on mahdollista ostaa niiden yhteydessä. Taide & Design-lehdessä nro 5/2012 julkaistiin kirjasta Tuija Ekegrenin arvostelu, jonka yleissävy oli positiivinen (Liite 3). Vaikka artikkelissa todetaan katalogin olevan ulkoisesti vaatimaton ja pelätään sen hukkuvan nykyiseen painotuotemassaan, sen etuna nähtiin, että se tarjoaa mahdollisuuden avartaa lukijan mielipiteitä koruista. Myös julkaisun kaksikielisyttä pidettiin hyvänä.

Ornamo-lehden numerossa 6/2012 julkaistiin hopeaseppä Juhani Heikkilän alun perin Korutaideyhdistykselle osoittama avoin kirje, jossa hän kritisoi Päivi Ruutiaisen Tuhkaa ja timantteja -hankkeen aikana kirjoittamiensa tekstien ja hänen pitämiensä luentojen sisältöjä (Heikkilä 2012). Heikkilän kriittisen puheenvuoron yleissävy oli negatiivinen ja siinä mainittiin myös näyttelykatalogi. Kritiikki ei kohdistu suoraan tähän julkaisuun, mutta tekstistä on toisaalta vaikea sanoa mihin hankkeen osa-alueisiin yksittäiset kommentit liittyvät. Siksi kirjoituksen kritiikki osuu osittain myös julkaisuun. Kirjoituksen hyvä puoli on kuitenkin se, että se on herättänyt keskustelua korutaiteesta, mikä oli yksi hankkeen tavoitteistakin.

4 ARVIOINTIA JA POHDINTAA

Museoiden toiminta-ajatuksista on usein löydettävissä laaja linjaus siitä, että museon tehtävänä on tuottaa ja välittää kulttuuripääomaa. Esimerkiksi Porin taidemuseon johtaja Esko Nummelin on todennut, että museon on mahdollista saavuttaa paljon

laajempi yleisö sisällön- ja tiedontuotannolle kun toimintaa laajennetaan aikaan ja paikkaan sidotuista näyttelyhuoneista perinteisen ja sähköisen julkaisutoiminnan suuntaan (Nummelin 2005). Kulttuurisen pääoman tuottaminen saattaa olla myös pienten kustantajien toiminnan perusteena. Julkaistaessa kirjallisuutta, joka ei saavuta laajaa yleisöä eikä ole taloudellinen menestys, saatetaan kuitenkin tehdä niin sanottua kulttuurityötä ja turvata kulttuurin moninaisuutta sekä moniäänisyyttä. Teosten taloudellinen kannattavuus ei tällöin ole toimintaa ensisijaisesti ohjaava arvo. (Halttunen 1995.)

Myös näyttelyjulkaisujen tuottaminen on kirjattu monen museon toimintasuunnitelmaan osaksi museon normaalia toimintaa. Esimerkiksi Valtion taidemuseon vuosisuunnitelmassa toistuu vuodesta toiseen samansisältöinen teksti siitä, että julkaisutoiminta perustuu innovatiiviselle julkaisu- ja myyntituotteiden kehittämiseksi (Valtion taidemuseo 2011, 14; Valtion taidemuseo 2012b, 13; Valtion taidemuseo 2013, 13). Museon julkaisutoiminnan tavoitteena on toisaalta tuottaa näyttelyitä palvelevia julkaisuja (näyttelyluettelot ja oheisjulkaisut) sekä toisaalta omiin kokoelmiin liittyviä julkaisuja ja julkaista itsenäisiä tutkimuksia (Valtion taidemuseo 2012a, 12). Vastaavasti esimerkiksi Porin taidemuseolla on ollut vuodesta 1981 alkaen oma julkaisusarjansa. Porin taidemuseon julkaisuista näyttelyjulkaisujen tarkoituksena on yhtäältä dokumentoida taiteilijan työtä ja hänen tuotantoaan sekä kartoittaa sen suhdetta kuvataiteen ja kulttuurin kenttään. Toisaalta näyttelyjulkaisuilla on tehtävä näyttelyn dokumentoijana. (Porin taidemuseo 2010.)

On ollut mielenkiintoista huomata, miten näyttelykatalogeista ja -julkaisuista puhutaan eri yhteyksissä itsestäänselvyyksinä. Esimerkiksi Näyttelyviennin abc -oppaassa (Kinnunen 2009) todetaan, että moniin kiertonäyttelyihin liittyy näyttelyluettelo ja että ne ovat hyviä oheistuotteita, jotka menevät kiertonäyttelyissä yleensä hyvin kaupaksi. Vaikka edellä esimerkkinä mainitussa tekstissä tarkoituksena ei olekaan ollut arvioida julkaisujen tarpeellisuutta, ei sitä tekstissä myöskään kyseenalaisteta. Myös tässä Tuhkaa ja timantteja -hankkeessa lähdettiin siitä asetelmasta että julkaisu tehdään. Tähän oli syynä osittain se, että WDC-ohjelmalle tehtyyn hakemukseen julkaisu oli kirjattu yhdeksi hankkeen tavoitteeksi. Hankkeen WDC-statuksen varmistuttua tilanne oli käytännössä se, että julkaisu oli tarpeen tehdä koska se oli luvattu tehdä. Lähtiesäni mukaan hankkeeseen en itsekään kyseenalaistanut julkaisun tarpeellisuutta.

Olen seuraavassa arvioinut sitä miten julkaisun ja sen toteuttamiselle asetetut tavoitteet täyttyivät. Koska julkaisu oli merkittävä osa Tuhkaa ja timantteja -hankekokonaisuutta, olen paikoittain arvioinut koko hanketta ja julkaisua yhtenä sen osa-alueena. Nykykorun näkökulmasta tavoitteeni on pohtia hyödyttikö julkaisu nykykorua taiteenalana ja onnistuiko valmis julkaisu edistämään nykykorun tunnettuutta. Toisaalta pohdin hyödyttikö julkaisu niitä korutaiteilijoita, jotka olivat mukana Tuhkaa ja timantteja -näyttelyssä ja tässä julkaisussa.

4.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Vaikka Tuhkaa ja timantteja -julkaisu, kuten näyttelyluettelot yleensäkin, ei ollut taloudellisesti kannattava, olen sitä mieltä että se oli tarpeellinen. Julkaisun, kuten koko Tuhkaa ja timantteja -hankkeen, tavoitteena oli toimia suomalaisen nykykorun esittelykeinona ja edistää nykykorun tunnettuutta. Näyttelyvierailujen määrän ja hankkeen saavuttaman mediajulkisuuden valossa nykykoru saavutti hyvin lisää kaivattua näkyvyyttä. Julkaisu itsessään tuli mainituksi näyttelytiedotuksen yhteydessä useassa eri lähteessä ja saavutti myös yhden kiittävän arvostelun. Vaikka hankkeen näyttelykierto on jo päättynyt, julkaisu on edelleen saatavissa kirjakaupoista, Huma-kin julkaisumyynnin kautta sekä kirjastoista. Julkaisun korutaidetta avaavat tekstit ovat siis edelleen luettavissa.

Tavoitteena oli lisäksi, että korutaidetta tuotaisiin lähemmäksi sitä yleisöä, jolle se on ennestään vieras. On vaikea sanoa kuinka suuri osa näyttelyvieraista tai julkaisun ostajista oli niin sanottua uutta yleisöä. Koska julkaisua on saatavilla useista verkko-kaupoista – myös sellaisista joiden valikoima ei ole pelkästään taiteeseen keskittynyt – julkaisulla on kuitenkin hyvä mahdollisuus saavuttaa vielä lisää sellaista yleisöä, joka ei ole aiemmin tutustunut nykykoruun.

Julkaisun tavoitteena oli lisäksi, että korutaiteilijat voisivat hyödyntää sitä omassa toiminnassaan paitsi kotimaassa myös ulkomailla toimiessaan. Taiteilijoilta saatu palaute oli rohkaisevaa. Taiteilijoille tehdyn palautekyselyn valossa näyttäisi siltä, että taiteilijat kokivat julkaisun olevan avuksi heidän työssään. Heidän antamansa numeeriset arviot olivat hyviä, joskin olisi ollut mielenkiintoista tietää enemmän esimerkiksi

siitä, miten he aikovat hyödyntää julkaisua omassa toiminnassaan tai ovatko he kenties jo hyödyntäneet julkaisua työssään. Toisaalta olisi mielestäni tarpeen selvittää vielä tarkemmin myös sitä miksi he kokivat, että julkaisu on tärkeä suomalaiselle nykykorulle. Tämän opinnäytetyön puitteissa minun ei kuitenkaan ollut mahdollista selvittää taiteilijoiden näkemyksiä laajemmin.

Sari Karttunen on tutkinut kansainvälistymisen vaikutuksia kuvataiteilijan ammattiin 2000-luvun Suomessa. Esittelymateriaalin tuottaminen on liitetty vahvasti taiteilijan tunnetuksi tekemiseen ja markkina-aseman vahvistamiseen. Tutkimuksessa mukana olleet taiteilijat ovat nimenneet tällaiseksi esittelymateriaaleiksi esimerkiksi oman taiteilijakirjan, portfolion sekä Internet-sivujen lisäksi erilaisiin näyttelyihin liittyvät katalogit. Yhtäältä näyttelykatalogit nähtiin myös menestyksen mittarina, sekä ulkoapäin että henkilökohtaisin kriteerein katsottuna. Tämän menestyksen nähtiin kuitenkin olevan riippuvaista siitä, että esittelyn olisi kirjoittanut joku taidemaailmassa arvostettu henkilö. (Karttunen 2009, 84–87.) Vaikka esimerkki on jälleen haettu kuvataidemaailmasta, uskoisin sen pätevän myös korutaidealalla. Vaikka palautekysely ei selvittänyt tarkemmin niitä tapoja, joilla tätä julkaisua aiotaan käyttää, eikä taiteilijaesittelyiden kirjoittajina ollut korutaidealan nimekkäät henkilöt, minulle jäi palautteesta se käsitys, että taiteilijat arvostivat sitä, että heidän työstään on kirjoitettu tässä näyttelyjulkaisussa.

Veräjänkorva toteaa, että suomalainen nykytaidekäsityö tarvitsee muun muassa lisää julkista ja kansainvälistä näkyvyyttä, asiantuntevaa kirjoittamista sekä näytön ja myynnin paikkoja (Veräjänkorva 2011, 88–91). Myös tästä näkökulmasta Tuhkaa ja timantteja -hankkeen sekä -julkaisun toteutus oli perusteltu. Näyttely kiersi kotimaan lisäksi Tukholmassa ja saavutti paljon kansainvälistä näkyvyyttä myös Lappeenrannassa, jossa kävijäkunta oli kansainvälistä. Korutaidealan haasteena on, että sen tunnettuus on hyvin suppeaa paitsi maailmalla myös erityisesti Suomessa. Esimerkiksi suomalaisen korutaiteen keräilijä Lars Pahlmanin mukaan korutaidealalla samat ihmiset ovat aina tekemisissä toistensa kanssa, taiteilijat esittelevät töitä toisilleen ja kirjoittavat toistensa tekemisistä (Skinner 2012). Tuhkaa ja timantteja -hankkeessa korua esiteltiin uuden tahon eli Humakin kautta, eivätkä näyttelyn tai julkaisun toteuttajat olleet korualan tekijöitä. Yhteistyökumppaneina oli silti vakiintuneita korualan toimijoita kuten Korutaideyhdistys ja Saimaan ammattikorkeakoulu.

Pahlman (2012) kommentoi korutaiteen asemaa Suomessa toteamalla, että mikäli korutaidetta halutaan tehdä tunnetuksi taiteen muotona, korutaiteen olisi syytä esiintyä siellä missä suuri osa ihmisistä asuu. Hän ihmettelee miksi niin harva korutaiteilija esiintyy pääkaupunkiseudulla, jossa valtaosa Suomen taidekaupasta käydään (Pahlman 2012). Tuhkaa ja timantteja -hanke onnistui tuomaan nykykorua esille myös Helsinkiin, kun kesäkuussa 2012 saatiin esiteltä vähän suppeampi otos varsinaisiin näyttelyihin valituista korutaiteteoksista. Valitettavasti julkaisua ei ollut mahdollista saada valmiiksi kesäkuuhun mennessä, eikä sitä voitu esitellä Helsingin näyttelyn yhteydessä.

Tuhkaa ja timantteja -kokonaisuus onnistui kuitenkin tavoitteessaan herättää keskustelua suomalaisesta nykykorusta. Edellä mainittu Heikkilän avoin kirje, jossa hän kritisoi Tuhkaa ja timantteja -hankkeen esittelemää näkemystä korutaiteesta ja Päivi Ruutiaisen käsityksiä aiheesta, julkaistiin muun muassa Ornamon jäsenlehdessä nro 6/2012. Heikkilän näkemykset pohjautuivat paitsi Tuhkaa ja timantteja -näyttelyihin, -luentoihin ja kotisivujen teksteihin, myös näyttelyluettelossa julkaistuihin teksteihin. Heikkilän puheenvuoro synnytti keskustelua etenkin Korutaideyhdistyksen Facebook-sivuilla. Koska Ornamon lehti on luettavissa heidän kotisivuillaan ja edellä mainittu Korutaideyhdistyksen Facebook-sivu sekä Nykykoru.fi -sivusto (jossa kirje vastineineen myös julkaistiin) ovat kaikille avoimia, kirje ja sitä seurannut keskustelu ovat myös niin sanotun suuren yleisön luettavissa. Tästä huolimatta keskustelu pysyi korutaidealan sisäisenä, koska keskustelijat olivat korutaiteilijoita tai alan tuntijoita (esim. Pahlman). Vaikka alalla vallitsevaa sisäpiiriläisyyttä ei siis juurikaan saatu murrettua, ainakin keskustelun kautta alan sisällä vallitsevat erilaiset näkemykset pääsivät esiin.

Opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden tavoitteena oli erityisesti Tuhkaa ja timantteja -julkaisun toimitustyö siten, että näyttelyjulkaisusta tulisi laadukas ja edustava teos, joka esittelisi nykykorua helposti ymmärrettävällä tavalla. Julkaisun tavoitteena oli tuoda korutaidetta lähemmäksi sellaisten ihmisten arkea, joille korutaide ei ole ennestään tuttua. Luetteloa työstäessäni yritin kääntää oman asemani alaa tuntemattomana tekijänä hyödyksi ja käytin itseäni koeyleisönä. Jokaista päätöstä pohtiessani mietin, mitä sellaista luettelossa pitäisi olla, joka auttaisi itseäni ja kaltaisiani korutaidetta tuntemattomia katsojia ymmärtämään kyseistä taidealaa paremmin.

Yksi tällainen keino ovat esimerkiksi materiaaliluettelot, vaikka Heikkilän (2012) kirjeessä niitä kritisoidaankin. Koska korutaiteessa käytetyt materiaalit poikkeavat perinteisistä kullasta ja hopeasta, niiden esitleminen oli mielestäni tarpeellista korutaiteen erityispiirteiden ymmärtämisen kannalta. Näyttelyluetteloon materiaaliluettelot sisällytettiin, koska näin niiden palvelevan mahdollista uutta (ja myös jo olemassa olevaa) korutaideyleisöä. Niiden tarkoitus ei ollut korostaa töiden mahdollista materiaalilähtöisyyttä tai ylipäänsä korostaa materiaaleja. Korujen kuvia tai edes itse koruja katsomalla ei aina ole mahdollista päätellä mistä koru on tehty, ja listauksen nähtiin vastaavan tähän kysymykseen. Kysymys materiaalien luettelemisesta jakaa mielipiteitä, mutta listaan päädyttiin, jotta korutaidetta olisi helpompi lähestyä ja sitä kautta ymmärtää. Ymmärrys rakentuu asteittain ja korutaidetta ensimmäistä kertaa katsova henkilö kysyy luonnollisesti mistä koru on tehty. Sen jälkeen on mahdollista jatkaa kysymällä miksi kyseistä materiaalia on käytetty, mitä tarkoitusta se palvelee tai mitä sillä halutaan sanoa. Osalle taiteilijoista materiaalit ovat myös työskentelyn ja ideoinnin lähtökohta, ja siksi oli perusteltua että materiaalit kerrottiin.

Koska materiaalien luetteloiminen ei yksin avaa sitä monimutkaista ajatteluprosessia, joka teosten taustalla usein on, julkaisuun haluttiin jokaisesta yksittäisestä taiteilijasta oma esittelyteksti. Näkemys siitä, että pelkkien teostietojen lisäksi tarvitaan syvällisempää tietoa, on perusteltu. Ateneumin taidemuseo toteutti vuonna 2005 ensimmäisen nimenomaan julkaisutoimintaan liittyvän asiakastutkimuksen. Kysely tehtiin Albert Edelfelt -juhlakirjan ostaneille museokävijöille. Kyseinen näyttelyjulkaisu oli tuolloin Ateneumin historian eniten myyty näyttelykirja. Mielenkiintoista tutkimustulosten analyysissä on, että vaikka juhla-kirjan kohdalla oli luovuttu pitkistä artikkeleista ja tekstit olivat lyhyitä ja yleistajuisiksi tarkoitettuja, julkaisulta toivottiin ja odotettiin silti kevyempiä tekstejä. Edelfelt-kirjaan olisi myös toivottu vielä syvempää tietoa teosten syntyvaiheista ja niihin vaikuttaneista tekijöistä. (Ojanperä 2005.) Näyttelyluetteloiden aihetta kommentoivilla ja selvittävillä teksteillä on merkitystä myös näyttelyn saavutettavuuden kannalta. Saavutettavuudella tarkoitetaan erilaisten yleisöjen tasapuolista mahdollisuutta osallistua ja esimerkiksi saada tietoa vaikkapa taidenäyttelyn sisällöstä. Taidenäyttelyssä syventävää tietoa voidaan tarjota esimerkiksi näyttelyluettelon avulla. (Svensson 2003, 75.)

Edelfelt-juhlakirjasta tehdyn tutkimuksen tulokset vahvistavat sitä käsitystä, joka itselläni oli julkaisun tekemisen lähtökohtana. Itse tavoittelin myös sitä, että julkaisussa olevat tekstit toisivat esiin joitain keskeisiä asioita niistä tekijöistä, jotka ovat vaikuttaneet teosten syntyyn. Tuhkaa ja timantteja -julkaisun tekstit ovat hyvin lyhyitä, ja epäilemättä ne jättävät siksi kertomatta osan merkittävistä ja kiinnostavista asioista. Tavoitteena kuitenkin oli, että tekstit suunnattiin lukijoille, jotka eivät tunne korutaidetta entuudestaan eivätkä ole sen asiantuntijoita. Julkaisun tekstit ovat lyhyitä ja ytimekkäitä ja ne kertoivat miten teokset tai niiden ideat ovat saaneet alkunsa, mitä ajatuksia korun tekemisen taustalla on ollut tai mikä korun syntyyn on vaikuttanut. Lisäksi Päivi Ruutiaisen teksti valottaa korutaidetta tämän näyttelyn näkökulmasta ja lisää ymmärrystä siitä mikä näyttelyyn valittujen tekijöiden asema korutaiteen kentällä on.

Kuten edellä on todettu, suomalaisesta korutaiteesta on kirjoitettu niin vähän, että julkaisun toteuttamiselle oli olemassa selkeä tarve. Vaikka julkaisu oli jo päätetty tehdä siinä vaiheessa kun lähdin sitä työstämään, olin yhtä mieltä siitä, että julkaisulle on erityisesti koruualalla tilausta. Taiteenalana se on monelle vieras ja julkista näkyvyyttä saavutetaan vain harvoin. Korutaiteesta julkaistuja tekstejä on vain muutamia, ja alan tunnettuus on vähäistä. Julkaisuprosessia voidaan pitää onnistuneena, koska julkaisu saatiin toteutettua suunnitelman mukaan ja se jää osaksi suomalaisen korutaiteen historiankirjoitusta. Julkaisuun koottuna tiedot taiteilijoista ja teoksista ovat keräilijöiden ja korutaiteen ostajien käytettävissä myöhemminkin. Tuhkaa ja timantteja -julkaisu on siksi tärkeä alan ja sen markkinoiden kehittymisen kannalta.

Olen tässä opinnäytetyöni kirjallisessa osassa pyrkinyt kuvaamaan tämän kaltaisen näyttelyjulkaisun toimitustyötä sekä tuomaan esille ja arvioimaan niitä valintoja, jotka vaikuttivat kirjan lopulliseen muotoon. Tavoitteeni on ollut, että tämä kuvaus hyödyttäisi vastaavanlaisen julkaisun kanssa työskenteleviä ja auttaisi heitä saamaan näkökulmaa omaan työskentelyynsä.

Koska lähdin projektiin mukaan tietoisena siitä, että minulla ei ollut aiempaa kokemusta kirjojen toimittamisesta, tiesin että tulisin oppimaan paljon uutta. Tätä kirjoittaessani olen ymmärtänyt paremmin ja arvioinut uudelleen niitä asioita, joita olisin voinut tehdä toisin. Näitä ovat esimerkiksi tekstien työstämiseen käytetty aika, julkaisun

ulkoasuun liittyvät päätökset sekä markkinointipanostukset. Toimitusprosessin ruottaminen tätä raporttia varten auttoi minua palaamaan niihin päätöksiin joita tein toimitusprosessin aikana. Opinnäytetyön kirjoittaminen on auttanut minua peilaamaan tekemistäni siihen tietoon mitä minulle on nyt kertynyt sekä korutaiteesta että kirjojen toimitustyöstä. Olen lopputulokseen tyytyväinen ja koen onnistuneeni, koska pystyin toteuttamaan julkaisun suunnitelmani mukaan. En silti sano ettenkö voisi tehdä seuraavaa julkaisua vielä paremmin. Olen iloinen siitä, että kohdatessani vastaavia valintoja seuraavan kerran, minulla on jotain mistä ammentaa ja mahdollisuus perustella päätökseni entistä vahvemmin.

4.2 Näyttelyjulkaisujen tulevaisuudesta

Vaikka näyttelyluetteloiden tuottaminen saattaa strategioiden ja toimintasuunnitelmien valossa vaikuttaa automaatiolta, on niiden olemassaololle kuitenkin löydettävissä järkeenkäyviä perusteita.

Esimerkiksi arvostettu modernin taiteen tuntija ja merkittävä korutaiteen keräilijä Helen Drutt aloitti korutaiteen keräilyn vastuuntunnosta. Hän koki että hänellä on keräilijänä tärkeä rooli korutaiteen luetteloijana ja dokumentoijana. Korutaiteen näyttelyt tulivat ja menivät, olivat väliaikaisia, ilman että niitä dokumentoitiin kunnolla. (den Besten 2011, 216.) Tästä näyttelyiden katoavaisuuden näkökulmasta näyttelyluetteleilla on merkityksellinen tehtävä. Kuten edellä on jo todettukin, luetteloihin listattuina tiedot koruista ja niiden tekijöistä mahdollistavat aiheeseen palaamisen myöhemmin. Näin esimerkiksi nykytaiteen tutkijoilla on mahdollisuus palata niihin tietoihin tekijöistä ja teoksista jotka näyttelyn aikaan olivat ajankohtaisia.

Museoille julkaisutoiminta on jopa siinä määrin tärkeää, että niillä on omat julkaisusarjansa. Museoiden julkaisutoiminta onkin usein laaja-alaisempaa kuin vain näyttelyluetteloiden julkaisu. Museoiden näyttelyjulkaisujen sisällötkin vaihtelevat paljon yksinkertaisesta esite-tyyppisestä teosluettelosta laajoihin monografioihin, joissa esimerkiksi yksittäisen taiteilijan elämään on mahdollista perehtyä hyvin yksityiskohteisesti. Tällaiset teokset eivät tietenkään synny yksinkertaisesti tekstejä ja kuvia yhdistelemällä, vaan taustalla on mittavaa tutkimustoimintaa. Tätä tutkimustietoa on

mahdollista levittää museoiden julkaisutoiminnan kautta myös näyttelyluetteloiden yhteydessä. Esimerkiksi Sinebrychoffin taidemuseon vuoden 2012 ainoassa näyttelyjulkaisussa julkaistiin Rembrandt-tutkija, professori Grigoryevin uusia tulkintoja taiteilijasta (Valtion taidemuseo 2013).

Vastineeksi omalle tutkimus- ja julkaisutoiminnalleen museoiden on myös mahdollista päästä käsiksi sekä kotimaisiin että kansainvälisiin tutkimustuloksiin harjoittamalla julkaisuvaihtoa. Esimerkiksi Valtion taidemuseo on kirjannut julkaisuvaihdon osaksi vuosisuunnitelmaansa ja sen tavoitteena on kartuttaa Valtion taidemuseon kirjastojen aineistoja sekä tiedottaa tätä kautta myös taidemuseon omasta näyttely- ja tutkimustoiminnasta (Valtion taidemuseo 2011). Museoille julkaisutoiminta on siis myös yksi tapa lisätä omaa näkyvyyttään ja osallistua laajemmin, myös kansainvälisesti, taiteesta käytävään keskusteluun.

Valtion taidemuseon tuloista julkaisutulot muodostavat merkittävän osan. Esimerkiksi vuonna 2012 Ateneumin taidemuseo tuloista 8 % (280 500 euroa) ja Sinebrychoffin museon tuloista 11 % (17 188 euroa) tuli julkaisuista. Kaiken kaikkiaan julkaisumyynnin tavoite vuodelle 2012 oli 493 000 euroa, mutta julkaisutuloja näyttäisi kertyneen vain vajaat 312 000 euroa (vuoden 2012 tilinpäätös ei vielä ole saatavilla, laskettu yhteen vuosikertomuksessa esitetyistä luvuista). (Valtion taidemuseo 2011; Valtion taidemuseo 2013.) Vuonna 2011 julkaisumyynnitulo olivat 166 000 euroa kun vastaavasti julkaisutoiminnan kustannukset olivat 535 320 euroa (Valtion taidemuseo 2012a). Vaikka näyttelyjulkaisut ovat Valtion taidemuseolle merkittävä tulonlähde, ei niiden tuottaminen silti ole taloudellisesti kannattavaa.

Tuhkaa ja timantteja -julkaisunkaan tavoitteet eivät olleet ensisijaisesti taloudelliset. Julkaisun myyntimäärät olivat hyvin vähäiset, joten on selvää, että siitä aiheutuneet kulut olivat huomattavasti suuremmat kuin sen myyntitulo. Painettujen näyttelyluetteloiden kuluista merkittävä osa muodostuu painatuskuluista. Koska näyttelyluettelot harvoin ovat taloudellisesti tuottoisia, nousee mieleen kysymys, pitäisikö luettelot tehdä jossakin toisessa muodossa, jos niitä ylipäänsä halutaan tehdä. Esimerkiksi Valtion taidemuseon viimeisin näyte julkaisujen kehittämisestä on taiteilija Ilona Hariman työstä ja teoksista toimitettu julkaisu. Kyseinen julkaisu oli Valtion taidemuseon pilottihanke, jonka taustalla on museon aikomus siirtää julkaisemista verkkoon sovel-

tuvin osin. Harima-julkaisu toteutettiin printtipainoksen ja verkossa jaetun pdf-julkaisun yhdistelmänä. (Ojanperä 2012.)

Verkossa julkaisemisen tiellä pdf-muotoinen julkaisu on hyvä alku, joskaan ei mielestäni kovin innovatiivinen ratkaisu. On tietenkin muistettava että vaihtoehtojen kartoitus on aloitettava jostain, ja on mielestäni kiinnostavaa lukea Ojanperän kokemuksia Harima-julkaisusta. Verkkojulkaisemisella museo on lähtenyt hakemaan kustannussäästöjä ja toisaalta levikkiä sellaisille sisällöille, joiden oletettu myynti on vähäistä. Ojanperä kuitenkin myöntää, että verkkojulkaisun osalta vaikuttavuuden ja tuotteen käytön mittaaminen ovat vaikeita toteuttaa. (Ojanperä 2012.) Vaikka painetun julkaisun kuluista suuri osa muodostuu nimenomaan painokustannuksista, on huomattava, ettei verkkojulkaisukaan ilmaiseksi synny. Esimerkiksi painetun ja verkkoversion toimittaminen samanaikaisesti ei tarkoita, että yhdellä työmäärällä saataisiin kaksi julkaisua. Esimerkiksi Harima-julkaisun melko yksinkertaisesti pdf-muodossa toteutetussa verkkoversiossa on toiminnallisuuksia, jotka helpottavat sen lukemista verkossa. On lisäksi huomattava, että painetuksi tarkoitettu julkaisu ei välttämättä toimi suoraan verkkojulkaisuksi muutettuna, vaan vaatii hyvin erilaista toimituksellista työtä ja näkemystä siitä mikä verkossa luettuna toimii. Käytännössä tämä tarkoittaa paitsi lisää toimituksellista työtä ja toiminnallisuuksien määrittelyä, myös kustannuksia näiden toimintojen ja ylipäänsä koko verkkojulkaisun toteuttamisesta. Jos julkaisu lisäksi päätetään jakaa verkossa ilmaiseksi, ei julkaisu tietenkään tuota mitään. Olisikin mielenkiintoista tietää, mikä on esimerkiksi tämän Harima-julkaisun nettotulos verrattuna johonkin museon toiseen vastaavaan mutta vain painettuna toteutettuun julkaisuun.

Painettuun julkaisuun verrattuna sähköiselle julkaisulle syntyy kustannussäästöjä paitsi painokuluista myös varastointi- ja kuljetuskuluista. Sähköisessä muodossa julkaistuissa näyttelyluetteloissa on kustannussäästöjen lisäksi monia muita etuja perinteiseen painettuun julkaisuun verrattuna. Sähköisiä julkaisuja on mahdollista levittää laajemmalle yleisölle helpommin kuin painettuja julkaisuja. Verkossa julkaistuun materiaaliin on myös mahdollista soveltaa uuden tekniikan tarjoamia mahdollisuuksia. Esimerkiksi kuvia ja niiden yksityiskohtia on mahdollista tarkastella zoom-toiminnon avulla jopa lähemmin kuin painetussa julkaisuissa, jos käytävissä on korkealaatuisia kuvia. (The Getty Foundation 2012.) Korutaiteen kohdalla voisi olla mielenkiintoista nähdä teosten kuvia kolmiulotteisina, jolloin korun veistosmainen luonne ei latistui-

si kaksiulotteiseksi kuvaksi. Sähköinen julkaiseminen mahdollistaa myös monipuolisemman sisällön, kun perinteisiin teksteihin ja kuviin on mahdollista yhdistää esimerkiksi ääntä ja liikkuvaa kuvaa. Sähköisyys tarjoaa myös mahdollisuuden linkittää sisältöä muihin vastaaviin teoksiin tai aiheeseen liittyviin tutkimuksiin ja artikkeleihin. Lisäksi sähköisiä julkaisuja on mahdollista päivittää sitä mukaa kun lisää tietoa on saatavilla. (The Getty Foundation 2012.)

Kirjapainon digitalisoituminen on mahdollistanut myös uusia tapoja toteuttaa painettuja julkaisuja, kun yksittäisen kirjan painamisesta syntyvät kulut ovat kohtuullisemmat. Esimerkiksi Los Angeles County Museum of Art (LACMA) on toteuttanut näyttelyyn liittyvän luettelon sähköisen e-kirjan lisäksi tilaustuotteena, jolloin julkaisua painetaan vasta kun sille on kysyntää (ns. book-on-demand tai print-on-demand). (Dobrzynski 2010b.) LACMA onkin edelläkävijä sähköisessä julkaisemisessa museotalalla. Museo on jo joitakin vuosia sitten avannut oman sähköisten julkaisujen kirjaston, jossa se on julkaissut sellaisia omia vanhoja näyttelyluetteloitaan, joiden painokset on jo myyty loppuun (Green 2010). LACMA on kahdeksan muun museon kanssa mukana myös The Getty Foundationin hankkeessa, joka kartoittaa museoiden mahdollisuuksia siirtä sähköiseen julkaisemiseen (The Getty Foundation 2013).

Yksi sähköiseen julkaisemiseen liittyviä haasteita on kirjoihin ja kuviin liittyvät tekijänoikeudet ja niiden hallinta. Esimerkiksi LACMAN sähköisenä julkaisemat kirjat eivät käsittele uutta taidetta, jossa taiteilijan tekijänoikeudet ovat vielä voimassa. Toisaalta museo katsoo omistavansa julkaistavat teokset itse ja on näin tehdessään ottanut tekijänoikeuksien suhteen tietoisesti riskin. (Green 2010.) Sähköisiä julkaisuja koskevat tekijänoikeudet ovat haastavammat ja monimutkaisemmat esimerkiksi tekniikan vuoksi. Yhtäältä nykytekniikka mahdollistaa kuvien ja tekstien tallentamisen, kopioinnin ja tulostamisen, joka vaikeuttaa niiden käytön rajaamista vain tiettyyn sovitettuun tarkoitukseen. Toisaalta tekniikka edellyttää esimerkiksi kuvien muokkaamista, jotta sähköinen julkaisu saadaan toimivaksi erilaisille lukualustoille (kuten esimerkiksi tietokone, iPad ja sähkökirjojen lukulaitteet). Suuri haaste liittyy myös siihen, että harva haluaa luovuttaa oikeuksiaan ikuisiksi, määrittelemättömän pitkiksi ajoiksi. Julkaisijan näkökulmasta tämä vaikeuttaa sähköisten julkaisujen hallinnointia ja lisää kustannuksia, jos tekijänoikeuksista on tarpeen sopia uudestaan tietyin väliajoin. (The Getty Foundation 2012.)

Puhuttaessa näyttelyjulkaisujen mahdollisuuksista jättää näyttely elämään Porin taidemuseon johtaja on esittänyt mielenkiintoisen ajatuksen siitä, kuinka harvoin näyttelyjulkaisu itse asiassa dokumentoi itse näyttelyn, johon se viittaa ja jonka yhteydessä se on syntynyt. Ongelma on olemassa paitsi perinteisen taidenäyttelyn kohdalla myös erityisesti uudemman taiteen kuten performanssien tai installaatioiden osalta. Näyttelyjulkaisu ilmestyy usein viimeistään näyttelyn avajaisiin, jolloin sille on mahdollista saada laaja yleisö. Tällöin kuitenkin menetetään se tilaisuus, että näyttelyjulkaisu dokumentoisi kulloisenkin näyttelyn ripustuksen, performanssit, installaatiot ja tilalliset tulkinnat. (Nummelin 2005.) Esimerkiksi Philadelphia Museum of Artissa esillä olleeseen Picasso-näyttelyyn liittyen museo päätti jättää perinteisen näyttelyluettelon julkaisematta ja julkaisi sen sijaan näyttelystä virtuaalisen ”kartan”, jonka avulla kävijät pääsivät kiertämään näyttelyn sähköisesti (Dobrzynski 2010b).

Sähköiseen julkaisemiseen liittyy kuitenkin monia haasteita, joihin ei vielä ole olemassa selkeitä vastauksia. Riippumatta siitä julkaistaanko näyttelyjulkaisuja painettuna tai sähköisenä, julkaisijan pitää muistaa määritellä kenelle julkaisua tehdään. Erityisesti verkossa julkaistaessa voi olla houkuttelevaa tarjota paljon erilaista sisältöä ja tavoitella yhdellä julkaisulla mahdollisimman monenlaista yleisöä. Todennäköisesti kuitenkin käy niin, että jos julkaisun kohderyhmää ei ole määriteltä, se ei löydä yleisöään. Tekniikan nopea kehittyminen herättää kysymyksen onko nyt sähköisesti julkaistava teos käytettävissä vuosien päästä. Sähköisten julkaisujen osalta on myös kyseenalaista se, hankkivatko esimerkiksi kirjastot niitä kokoelmiinsa, jos niiden ”varastointi” ja myöhempi käyttäminen on vaikeaa. Jos sähköisiä julkaisuja muokataan tiedon päivittyessä, herää kysymys jääkö edellinen versio olemaan lainkaan vai häviääkö se bittiavaruuteen päivitysten myötä. Miten tällaisiin katoaviin lähteisiin voidaan viitata esimerkiksi tieteellisissä teksteissä? Täysin varmaa tietoa ei ole siitäkään, onko sähköinen julkaiseminen loppujen lopuksi edullisempaa kuin painetun julkaisun toteuttaminen. Vaikka säästöjä syntyisi painatuksesta ja varastoinnista, investoinnit esimerkiksi tarvittavaan teknologiaan ja henkilöstön osaamiseen lisäävät sähköisen julkaisun kuluja. (The Getty Foundation 2012.)

Jos taidemuseoiden piirissä on noudatettu sivistyksellisen pääoman tuottamisen periaatetta, näyttelypolitiikka ei ensisijaisesti rakennu oletettavissa olevien yleisöjen ja näiden luoman tulovirran varaan. Samoin jos kyse on innovaatio- ja sivistyspääoman

tuottamisesta, näyttelyjulkaisun painosmäärällä tai kirjojen tuomalla taloudellisella tuotolla ei voi mitata kaikkia niitä tavoitteita, joita taidemuseon kaltaisen kulttuuritoimijan julkaisutoiminnalla tulee olla. (Nummelin 2005.) Oli näyttelyjulkaisun muoto lopulta mikä tahansa, tärkeintä on mielestäni pohtia tarkkaan se, miksi julkaisu tehdään. Vaikka tavoite ei olisi helposti mitattavissa, se on tarpeen tunnistaa ja tiedostaa ennen kuin julkaisua lähdetään toteuttamaan. Jos tarve on olemassa ja tunnistettu, on mahdollista että silloin käy toteen myös uni, jonka näin tämän opinnäytetyöprosessin aikana: iltapäivälehtien lööpit kertoivat näyttelyjulkaisumme myyneen kertaheitolla ennätysmäiset 600 000 kappaletta.

LÄHTEET

- Aav, Marianne 2012. Korutaide. Nuori ilmiö Suomessa. Teoksessa Designmuseum 2012. Koru Suomessa. Helsinki: Designmuseum, 194–247.
- Ateneum 2012. Lehdistöiedote: Ateneumin Schjerfbeck-näyttelyssä 230.906 kävijää. 14.10.2012. Viitattu 11.3.2013. <http://www.ateneum.fi/fi/lehdist%C3%B6tiedote-ateneumin-schjerfbeck-n%C3%A4yttelyss%C3%A4-230906-k%C3%A4vij%C3%A4%C3%A4>.
- Aurasmaa, Anne 1996. Koru – yhteisön kuvajainen. Teoksessa Vakkari, Johanna (toim.) 1996. Koru – Artificum Arte Artificium. Helsinki: W.Hagelstam, 10–19.
- den Besten, Liesbeth 2011. On Jewellery. A Compendium of international contemporary art jewellery. Stuttgart: Arnoldsche Art Publishers.
- Bonde Jensen, Kaarin & Mäkelä, Eija (toim.) 2003. Suomalainen koru Finnish Jewellery Joya Finlandesa. Porvoo: Bonde Jensen & Mäkelä.
- Cheung, Lin 2006. Wear, wearing, worn: the transitions of jewels to jewellery. Teoksessa Cheung, Lin & Clarke, Beccy & Clarke, Indigo (toim.) 2006. New Directions in Jewellery II. Lontoo: Black Dog Publishing Limited, 12–23.
- Dobrzynski, Judith H. 2010a. Do Exhibition Catalogues Have A Future? What Is It? Viitattu 15.3.2013. http://www.artsjournal.com/realcleararts/2010/09/exhibition_catalogues.html.
- Dobrzynski, Judith H. 2010b. Cataloguing The Changes. Museums Start To Shift From Traditional Exhibition Catalogues To Print-on-Demand and Online Versions. Viitattu 4.4.2013. <http://www.judithdobrzynski.com/7969/cataloguing-the-changes>.
- Frank-monihaku 2013. Viitattu 2.4.2013. <http://monihaku.kirjastot.fi/frank/search/>.
- Green, Tyler 2010. LACMA to publish exhibition catalogues online. Viitattu 4.4.2013. <http://blogs.artinfo.com/modernartnotes/2010/01/lacma-to-push-catalogues-onlin/>
- Halttunen, Kai 1995. Pienkustantajan arkipäivä. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 45.
- Heikkilä, Juhani 2012. Maailma ja politiikka on muuttunut – korutaiteen tila. Teollisuustaiteen liitto Ornamon jäsenlehti 6/2012, 34–35.
- Holm, Mikko 2012. ”Se on sitä, mitä se on”. Korutaiteilijoiden käsityksiä korutaiteesta. Humanistinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Ikonen, Petteri 2004. Arjen trilogia. Korutaide taiteen tekemisen ja kokemisen väli-teenä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja A 47. Sarja D. Nro2.
- Jokinen, Heikki 2010. Tietokirjailijan eväät – tekijänoikeus, sopimukset, apurahat. 2. uudistettu painos. Helsinki: Suomen tietokirjailijat ry.
- Kalha, Harri 2003. Toiseuden tällä puolen korutaide taidemaailman toimijana. Teoksessa Bonde Jensen, Kaarin & Mäkelä, Eija (toim.) 2003. Suomalainen koru Finnish Jewellery Joya Finlandesa. Porvoo: Bonde Jensen & Mäkelä, 142–147.
- Karttunen, Sari 2009. ”Kun lumipallo lähtee pyörimään”. Nuorten kuvataiteilijoiden kansainvälistyminen 2000-luvun alussa. Taiteen keskustoimikunta. Tutkimusyksikön julkaisuja N:o 36. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

- Kinnunen, Ulla 2009. Näyttelyviennin abc. Suomen museoliiton julkaisuja 59. Helsinki: Suomen museoliitto-Finlands museiförbund ry.
- Korutaideyhdistys ry 2011. Tietoa yhdistyksestä. Viitattu 27.2.2013. <http://www.korutaideyhdistys.fi/>.
- Kustannus Oy Taide 2012. Kustantamo ja kirjavalikoima. Viitattu 27.4.2012. <http://www.kustannustaide.fi/etusivu>.
- Kuvasto 2013. Tekijänoikeus. Kuvaoikeuksien abc. Viitattu 2.4.2013. <http://www.kuvasto.fi/index.php?cat=26&lang=fi&mstr=3>.
- Laitinen-Laiho Pauliina 2011. Miten sijoitan taiteeseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Lokki, Juhani 2006. Kirjojen jakelu. Teoksessa Suomen tietokirjailijat ry 2006. Hyvä kirja. Helsinki: Suomen tietokirjailijat ry, 179–183.
- Makkonen, Teijo 2004. Ideasta kirjaksi. Teoksessa Makkonen Teijo (toim.) 2004. Kustannustoimittajan kirja. Helsinki: Suomen Kustannusyhdistys, Tampere: Vastapaino, 11–24.
- Mertanen, Virve 2007. Tietokirjoittajan käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Museotilastot 2012. Tilastohaku museoiden toiminta vuonna 2010. Viitattu 27.4.2012. http://www.museotilasto.fi/index.php?module=kysely_julkinen_haku&kysely_id=32
- Niinikangas, Vesa & Laukkanen, Minna 2001. Ajatukset käyttöön. Julkaisijan käsikirja. Turku: Oy Enostone Ltd.
- Nummelin, Esko 2005. Porin taidemuseon julkaisutoiminta 1982–2005. Dokumentti. Ajankohtaista kuvataiteen keskusarkistosta 2005, s.16–18.
- Ojanperä, Riitta 2005. Kyselytutkimus Albert Edelfelt -juhlanäyttelyn julkaisusta. Dokumentti. Ajankohtaista kuvataiteen keskusarkistosta 2005, s. 17–21.
- Ojanperä, Riitta 2012. Toista tietä Roomaan eli lisää digijulkaisemisesta. Taidemuseoalan ammattilaisten verkkolehti Lasuuri. Viitattu 2.4.2013. <http://lasuuri.valtiontaidemuseo.info/2012/06/toista-tieta-roomaan-eli-lisaa-digijulkaisemisesta/>.
- Pahlman, Lasse 2012. Vieraskynä: Kommentti korutaiteesta. 17.12.2012. Viitattu 2.4.2013. <http://www.nykykoru.fi/220/>.
- Porin taidemuseo 2010. Kokoelmapoliittinen ohjelma. Porin kaupungin kulttuurilautakunta 21.01.2010, § 9. Porin taidemuseon julkaisuja 101. Viitattu 2.4.2013. http://www.poriartmuseum.fi/fin/arkisto/PTM_Kokoelmapoliittinen_ohjelma_21012010_kannella.pdf.
- Ruutiainen, Päivi 2010. Puettavia koruja, installaatioita ja arkisia materiaaleja. Taide & Design (2) 9/2010, 142–147.
- Ruutiainen Päivi 2012a. Onko puhelinkoppi koru? Nykykoru taiteen kentällä. Taiteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Ruutiainen, Päivi 2012b. Suomalaisen nykykorun näyttöjä. Teoksessa Sarpola Kiika, Ruutiainen Päivi (toim.) 2012. Tuhkaa ja timantteja - Aska och diamanter. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 14. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 6–7.

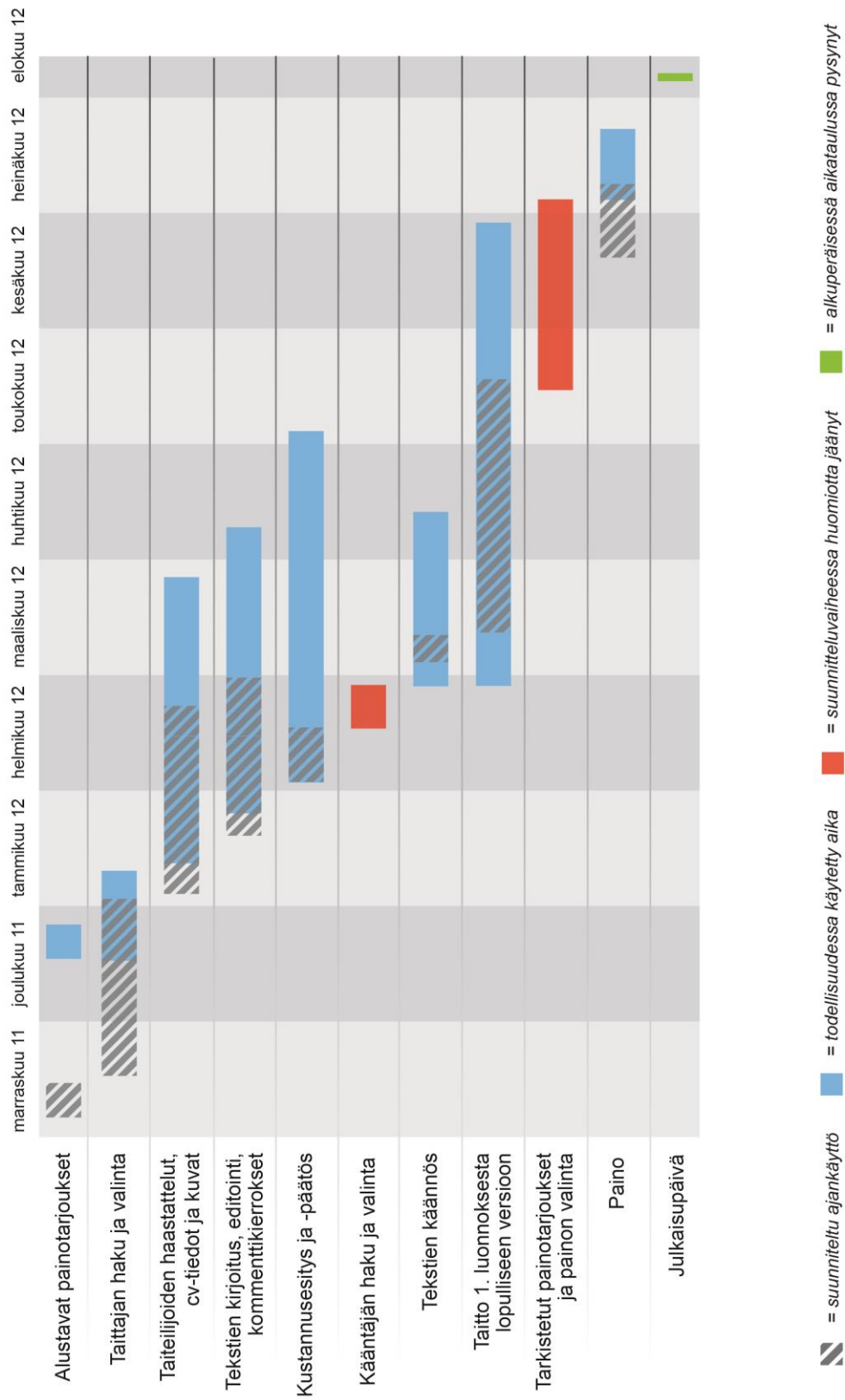
- Skinner, Damian 2012. Collector profiles. Lasse and Helena Pahlman. 20.5.2012. Viitattu 2.4.2013. <http://www.artjewelryforum.org/collector-profiles/lasse-and-helena-pahlman>.
- Suomen kustannusyhdistys ry 2012. Jäsenkustantajat. Viitattu 26.4.2012. <http://www.kustantajat.fi/jasenkustantajat/>.
- Suomen museoliitto ry 2012. Museokävijä 2011. Suomen museoliiton julkaisuja 62. Helsinki: Suomen museoliitto ry.
- Svensson, Elisabet 2003. Museo kaikille. Pohjoismainen esteettömyys- ja saavutettavuusopas. Suom. GeEdu. Helsinki: Taidemuseoalan kehittämissyksikkö KEHYS, Valtion taidemuseo.
- The Getty Foundation 2012. Moving Museum Catalogues Online. An Interim Report from the Getty Foundation. Viitattu 4.4.2013. http://www.getty.edu/foundation/pdfs/osci_interimreport_2012.pdf.
- The Getty Foundation 2013. Funding Priorities. Online Scholarly Catalogue Initiative. Viitattu 4.4.2013. http://www.getty.edu/foundation/funding/access/current/online_cataloging.html
- Vakkuri, Kai 2005. Omakustantajan käsikirja. Näin kustannat ja markkinoit oman kirjan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Vallisaari, Päivi 2004. Tietokirja. Teoksessa Makkonen Teijo (toim.) 2004. Kustannustoimittajan kirja. Helsinki: Suomen Kustannusyhdistys, Tampere: Vastapaino, 191–200.
- Valtion taidemuseo 2010. Valtion taidemuseon Vuosisuunnitelma vuodella 2011. VTM dnro 6/020/2010. Viitattu 12.3.2013. http://www.fng.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/vtmwwwstructure/20252_VTM_VS_2013.pdf.
- Valtion taidemuseo 2011. Valtion taidemuseon Vuosisuunnitelma vuodelle 2012. VTM dnro 6/020/2011. Viitattu 11.3.2013. http://www.fng.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/vtmwwwstructure/17685_Vtm_vuosisuunnitelma2012.pdf.
- Valtion taidemuseo 2012a. Valtion taidemuseon Tilinpäätösasiakirja Toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat vuodelta 2011. VTM dnro 1/220/2012. Viitattu 11.3.2013. http://www.fng.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/vtmwwwstructure/18391_VTM_tilinjaapaatosasiakirja_2011.pdf.
- Valtion taidemuseo 2012b. Valtion taidemuseon Vuosisuunnitelma vuodelle 2013. VTM dnro 3/020/2012. Viitattu 12.3.2013. http://www.fng.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/vtmwwwstructure/20252_VTM_VS_2013.pdf.
- Valtion taidemuseo 2013. Vuosikertomus 2012. Viitattu 19.3.2013. <http://www.e-julkaisu.fi/vtm/vuosikertomus-2012/>
- Veräjänkorva, Tiina 2007. Diagnoosi taidekäsityöstä. Tarkastelussa taiteen, muotoilun ja käsityön rajapinta. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta, Valtion muotoilutoimikunta.

Veräjänkorva, Tiina 2011. Nykytaidekäsityö taiteen, muotoilun ja käsityön hedelmällisessä välimaastossa. Teoksessa Teollisuustaiteen Liitto Ornamo 2011. Rajaton muotoilu. Näkökulmia suomalaiseen taideteollisuuteen. Helsinki: Avain, 83–92.

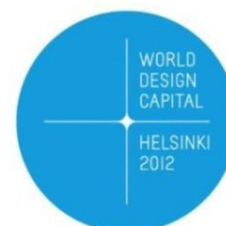
World Design Capital 2013. What is the WDC? Viitattu 15.3.2013. <http://www.worlddesigncapital.com/what-is-the-wdc/>.

LIITTEET

LIITE 1: Toimitusprosessin aikataulu

LIITE 2: Lehdistötiedote

LEHDISTÖTIEDOTE 23.8.2012

JULKAISUVAPAA HETI

Tuhkaa ja timantteja –nykykorukirja julkaistaan 30.8.2012

Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter –kirja dokumentoi suomalaisen nykykorun moninaisuuden samannimiseen näyttelyyn valittujen taiteilijoiden ja teosten kautta. Julkaisu avaa kiinnostavalla tavalla suomalaista nykykorua ilmiönä ja valottaa kunkin taiteilijan tapoja tehdä koruja. Kirjan kaikki tekstit ovat sekä suomeksi että ruotsiksi.

Julkaisun ovat toimittaneet Kiika Sarpola ja Päivi Ruutiainen. Kiika Sarpola opiskelee kulttuurituottajaksi Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Hankkeen kuraattori, lehtori Päivi Ruutiainen (FM) väittelee korutaiteesta Lapin yliopistossa lokakuussa 2012. Ruutiainen kirjoittaa julkaisussa nykykorusta näyttelyyn valittujen teosten valossa. Tukholmalainen galleristi, korutaiteilija Sofia Björkman pohtii tekstissään nykykorun suomalaisuutta kansainvälisestä näkökulmasta. Taiteilijaesittelyt ovat HUMAKin kulttuurituottajaopiskelijoiden kirjoittamia.

Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter julkaistaan 30.8.2012 Galleria Platinassa Tukholmassa hankkeen tulevan näyttelyn avajaisissa. Julkaisua voi ostaa Tuhkaa ja timantteja –näyttelyistä Tukholmassa Galleria Platinassa 31.8.-22.9., Lahden Muotohuoltamolla 3.-24.10. ja Lappeenrannassa Galleria Pihatossa 30.10.-25.11. tai HUMAKin julkaisujen tilauslomakkeella <http://www.humak.fi/tutkimus/julkaisut/julkaisutilaukset>.

Tuhkaa ja timantteja – Aska och diamanter

Kiika Sarpola & Päivi Ruutiainen (toim.)

Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja F, Katsauksia ja aineistoja 14, 2012.

ISBN 978-952-456-139-6

Sivumäärä: 56

Hinta: 15 € (opiskelijat, HUMAKin henkilökunta ja alumnit 10 €)

Tuhkaa ja timantteja on nykykorunäyttely, joka on osa World Design Capital Helsinki 2012 -ohjelmaa. Suomessa harvoin esiteltävä nykykoru on taidemaailmassa marginaalinen, rajoja rikkova ilmiö. Näyttely murtaa sekä korutaiteeseen liittyviä ennakkoluuloja että taidemaailman rajoja. Hankkeen tavoitteena on antaa suomalaisille korutaiteilijoille mahdollisuus saada teoksiaan laajasti esille ja kasvattaa nykykorun tunnettuutta.

Lisätietoja ja yhteydenotot:

Päivi Ruutiainen

Kuraattori ja lehtori

020-762 1205 / 0400 349 205

paivi.ruutiainen@humak.fi

www.tuhkaajatimantteja.fi

Kiika Sarpola

Kulttuurituottaja

044 533 3437

kiika.sarpola@humak.edu

humak

KORUTAIDE
yhdistysSaimaan
ammattikorkeakouluwww.tuhkaajatimantteja.fiinfo@tuhkaajatimantteja.fi

TUHKAA JA TIMANTTEJA

TEKSTI | TUUJA EKEGREN

Nyt ei puhuta puolalaisen elokuvaohjaajan **Andrzej Wajdan** filmistä *Tuhkaa ja timanttia* (Popiół i diament, 1958), vaan suomalaisista nykykoruista, jotka ovat kiertäneet näyttelynä pitkin kuluva vuotta Helsingistä Tukholmaan ja Lahteen. *Tuhkaa ja timantteja* -näyttelyn viimeinen etappi on Lappeenrannassa marraskuussa.

NÄYTTELYYN LIITTYY samanniminen pienimuotoinen katalogi, jossa esitellään parisenkymmentä nykykorujen tekijää. Nykykoruissa eniten minua kiinnostaa ja samalla hämmäntää aiheen määrittämisen vaikeus. Näyttelyn kuraattori **Päivi Ruutiainen** selvittää katalogin alussa käsitettä. Hän huomioi hyvin, että mediassa on keskitytty lähinnä nykykorujen materiaalivalintoihin. Kun puhutaan *koruista*, on totta että juuri materiaaliensa puolesta nykykorut yleensä poikkeavatkin perinteisemmistä arvokoruista. Nykykorutahan hyödyntävät häpeilemättä löytöroinaa ja arkimateriaaleja yhdistellen näitä toisinaan arvometalleihin ja -kiviin.

RUUTIAINEN PERÄÄ kuitenkin nykykorujen sisältöanalyysiä. Kun nykykorut poikkeavat perinteisistä myös muodoltaan ja usein kooltaan, on kiinnostavaa pohdita mistä ne oikein kertovat. Katalogissa valotetaan tekijöiden lähtökohtia, kuten tunteita ja muistoja, ympäristön signaaleja tai sitä materiaalia. Itse arvioisin, että nykykoruissa on oleellista myös työstämisprosessi. Tekijän aika, kädenjälki ja hellyys omaan ideaan siirtyvät esineeseen.

KATALOGIN TEOSKUVAT ovat isot ja niiden pariin on hyvä pysähtyä mietiskelemään. Huomaan liikuttuvani **Clarice Finellin**

Itkijänaisen sukupuusta ja hihitellen kummastelen **Maria Nuutisen Pavlovin koirat**-teosta (tämäkö koru?). Haluaisin tuntea sormissani **Janna Syvänojan Ajelulla avaruuden alla**-kaulakorun ja ripustaa yleni tämän asfaltista, srenkaan kumista, orasta ja sähkökaapelista toteutetun mustanpuhuvan Mad Max -henkisen lätyskän. **Elo Uibokandin Loss** saa minut hämmilleen pitkäksi aikaa: rivi erilaisia lautasia makaa kankaalla ovaalinmuotoisessa asetelmassa. Koru? Tämä teos räjäyttää luutuneet käsitykseni. Riemastun, kun kykenen lukemaan lautasrivistön helminauhaksi!

TUHKAA JA TIMANTTEJA -KATALOGI on ulkoisesti vaatimaton kirjanen ja saattaa helposti hukkaa nykyiseen painotuotemassaan. Onnellinen on se, joka löytää tämän pienokaisen käsiinsä ja saa mahdollisuuden avartaa mielipiteitään koruista. Ruutiainen puristaa aiheen tiiviisti "*ka-pea-alaiseksi kansainväliseksi taideilmiöksi*" ja muistuttaa, että suomalaiset tekijät tunnetaan paremmin ulkomailla kuin kotimaassaan. Ilahdun siitä, että katalogin teksti on sekä suomeksi että ruotsiksi. Näin suomalaisella nykykorulla on katalogin avulla loistava mahdollisuus raivata itselleen lisää hämmästelijöitä koko Pohjoismaiden alueella. **TD**

TUHKAA JA TIMANTTEJA
ASKA OCH DIAMANTER
*Toimittaneet Kiika Sarpola
ja Päivi Ruutiainen*
56 sivua
Humak, Humanistinen ammattikorkeakoulu, sarja F. Katsauksia ja aineistoja
14, 2012.
ISBN 978-952-456-139-6

ELO UIBOKAND, LOSS, 2011. OBJEKTI-INSTALLAATIO, VANHAT LAUTASET, ÖLJYVÄRI, LANKA, 185 x 80 CM. KUVA ELO UIBOKAND.

HELENA LEHTINEN, SARJASTA GARDENS, 2011. RINTAKORU, HOPEA, TEKSTIILI, LASIHELMET, REKONSTRUOITU KIVI, ANTIKKIRASIA, 17 x 10 CM. KUVA KIMMO HEIKKILÄ.

